

Et lidet Bidrag til Sprogets Udvikling og Berigelse.

Udgiveren har i forrige Aargang (S. 231, 249) fremsat nogle Forslag til en Ombytning af flere hidtil i Sproget gængse latinske eller græske Benævnelser, der forekom ham enten ikke at være tilstrækkelig berettigede, eller ialtfald med Fordel at kunne afløses af andre af Sprogets egen Rod hentede Ord. Da Nationaliteten viser en umisfjendelig Stræben efter mere og mere at udbrøge sig gennem Modersmaalet, og der derfor synes at være al Opfordring til at komme denne Stræben imøde derved, at Ord og Former dannede af Sprogets egen Kjerne i Brugen ubetinget foretrakkes for de fra fremmede Sprog laante, naar saadanne kunne have der i enhver Henseende ere ligesaa brugbare som disse, ja selv om de i en eller anden mindre væsentlig Henseende skulde staae noget tilbage, var det Udgiveren magtpaaliggende at undersøge, hvorvidt de saaledes angivne Ord virkelig vare af den Værdighed, at de kunde være istand til, aldeles at afløse de hidtil brugte fremmede Ord, saa at de ej alene i en enkelt, men i hvilken som helst, Forbindelse kunne benyttes, og saaledes de fremmede Ord virkelig undværes. Men ved saaledes at undersøge Brugbarheden af hine Ord, hvilket ledede til at forsøge, om ikke flere andre af lignende Slags, især Navnene paa de forskjellige Videnskaber og nogle andre Ord som dermed staae i nær Forbindelse, for hvilke vi hidtil næsten udelukkende have beholdt den latinske eller græske Terminologi, kunde ligeledes overføres paa Dansk, kunde Udgiveren ikke andet end finde sig overrasket ved den Lethed og det Held hvormed dette i flere Tilfælde lod sig gjøre, og han kom snart til den Overbevisning, at ej alene saa godt som samtlige Benævnelser paa Hovedvidenskaberne og en stor Del af de mere underordnede, ja vel endog alle, hvis man forsøgte derpaa, kunne gængives ved passende og brugbare danske Ord, der for en stor Del ere saa bekvemme og velklingende, tilbøielig endog langt fortrinligere end de hidtil brugte latinske eller græske, at de meget vel ville være istand til at gjøre aldeles Byldest for disse; men at det samme gjelder om en Mængde andre Ord og Talemaader af fremmed Oprindelse, der endnu stedse have vedligeholdt sig, idet en Mangfoldighed af hidtil ubenyttede Ord, Sammensætninger og Former kunne findes i Sproget, naar man kun vil gjøre sig den Ulejlighed at opsoge og fremdrage dem, som enten i Henseende til Betydning eller Afledning have snart en upaaklagelig, snart en aldeles fuldstændig, ja staaende Analogi med andre der forlangt ere benyttede, og som saaledes meget vel lade sig anvende i ny Betydninger eller ny Afledninger, hvor man hidtil har maattet behjælpe sig med fremmede Ord; at der saaledes endnu er meget tilbage at gjøre, inden det danske Sprog kan siges at have naaet den fulde Selvstændighed og Udvikling som det sikkert vil kunne modtage, og upaatvivelig ogsaa engang i Virkeligheden vil komme til at opnaae.

Kaste vi et Blik tilbage paa Sproget, som det freves for 100 Aar siden, saasom af Holberg, da falde vi i Forundring over den store Mangfoldighed af hvad vi nu ville kalde ligefrem latinske eller franske Ord, hvormed Sproget da var oversvømmet, hvilke dog dengang formodentlig, tilbøielig idetmindste, ligesaa vel ere bleve ansete som nødvendige eller uundværlige i det danske Sprog, som de forholdsvis langt færre Ord af samme Slags vi endnu have beholdt tilbage, nu betragtes paa samme Maade. Ja endog for blot 50 Aar siden, uagtet da allerede en stor Udvikling af Sproget var foregaaet, ville uden tvivl de fleste

have lagt Mærke til, at endnu en Mængde fremmede Ord benyttedes, som vi senere have aldeles skilt os ved, eller ere i Begreb med at gjøre det, efterhaanden som Ord og Former af Sproget selv ere opkomne og have gjort sig gjeldende. Men vi lægge ikke saa lige Mærke til, hvorledes vi i vort eget Sprog endnu stedse have beholdt et ikke ringe Antal af fremmede Ord og Talemaader, og det ej alene saadanne som ere vanskelige at oversætte, men endog mange som kun ved en ren Ufsik have holdt sig, eller ved en besynderlig Tilbøjelighed til at foretrække det Fremmede for det Nationale, eller, maaste rettere, til at beholde det Tilvante istedetfor at antage noget Nytt, — idet vi have danske Ord til at sætte istedet, der i enhver Henseende ere ligesaa udtryksfulde og brugbare som de fremmede, hvilke saaledes strax kunde anses som overflødige, naar vi kun selv vilde. Saadanne Ord ere f. Ex. *resolvare*, *Resolution* for beslutte, bestemme, Beslutning, Bestemmelse, *Reparation* for Istandsaftættelse, *Konstitution* for Forsætning, *reparare*, *Repartition* for fordele, Fordeling, *Designation*, *Katalog* for Fortegnelse, *Overfigt*, *Status* for Stilling, *Tilstand*, *officiel* for tjenstlig, embedsmæssig, embedslig, *Manuskript* for Haandskrift, *Reformation* for Kirkeforbedring, *Revolution* for Omvæltning, *Staatsomvæltning*, *Reduktion* for Formindskelse, *Indskrænkning*, *Konstruktion* for Ordforbindelse eller Taleforbindelse, *florere* for blomstre, *Frekvens* for Sogning, *Gage* for Lønning, *Embedsløn*, *Gourmand* for Lakkermund, *Slitmund*, *Avancement* for Dyrkning, Befordring, *Detail*, *detailleret* for Enkeltbed, *Enkeltbeder*, *Enkeltgaende*, *Branche* for Øren eller Forsæring, *urnumerar* for overtallig, *Geburtsdag* for Fødselsdag, osv. osv. I andre Tilfælde vedbliver man at benytte fremmede Ord, hvor der ikke just ligefrem haves danske Ord eller Talemaader, men hvor saadanne dog med saa ringe Ulejlighed kunde findes eller dannes, at man kun maa undre sig over den liden Interesse for Modersmaalet der giver sig tilkjende deri, at passende danske Ord ikke for længe siden ere blevne udfundne og benyttede ogsaa i disse Tilfælde. Saadanne Ord ere f. Ex. *pekuniar*, et i en vis Henseende meget besynderligt Ord, da det er et Tillægsord uden tilsvarende Hovedord, hvilket maa opsiges i det latinske Sprog, og naturligvis ikke kan være bekendt for en Dansk der ikke er idetmindste noget bekendt med Latinen; men endnu besynderligere synes det at være, at man ikke forlængst har af „Penge“ dannet Tillægsordet *pengelig* for *pekuniar*, et Ord der i Forstaaelighed dog umulig kan give det latinske noget efter, og hvad Formen angaaer maa være fuldkommen berettiget, da vi have andre Former af selsomme Dannelse, saasom „strængelig“, „fængelig“ o. fl.; *Lokale*, *lokal*, Ord der frembyde den samme Besynderlighed som hint, at nemlig deres Rod staaer udenfor og er aldeles ubekendt for Sproget, og som ikke mindre kunne undværes; thi et *Lokale* vil i hvilken som helst Forbindelse kunne udtrykkes paa det Fuldkomneste ved et af de danske Ord *Leslighed*, *Zusleslighed* eller *Zusrum*, og Tillægsordet *lokal* kan ligesaa udtømmende gjengives paa Dansk ved stedlig, der ogsaa allerede er begyndt at indføres; *Lokaliteterne* hedder Stedsforholdene eller de stedlige Forholde eller Omstændigheder, men maatte vel og kunne oversættes ved *Astederne*, af det længe bekendte, skjønt ikke hidtil i Flertallet brugte „*Asted*“ (*Astedsmøde*); *Konstitueret*, *Konstitution* (i et Embede) vil kunne gives paa Dansk paa det mest Fyldestgjørende ved: *Tjenstbetroet*, *Tjenstoverdragen*, *Tjenstforrettede*, at betro eller overdrage En *Tjenesten* og *Tjeneste*: eller *Embeds-Overdragelse*; *Kreditor* og *Debitor*: for det sidstnævnte Ord have vi det meget gode danske Ord *Skyldner*, ogsaa *Gjeldner*, hvilke dog næsten aldrig bruges; hertil turde uidentvial Aarsagen for en Del ganske naturligen ligge i, at der ikke haves noget Ord for „*Kreditor*“, saa at det synes naturligt at beholde begge de til hinanden svarende latinske Ord saalænge de ikke begge kunne undværes. Men Intet vilde være lettere end at have et fortrinligt dansk Ord for „*Kreditor*“, og det er kun forunderligt, at man ikke for er bleven opmærksom paa et Ord der ligger saa nær og er saa udtryksfuldt og bekvent som Ordet *Tilgodehaver*, der i Henseende til Betydningen svarer aldeles til „*Tilgodehavende*“, ligesom hvad Formen angaaer til „*Handehaver*“, Ord der begge ere i fuldeste Brug; det her paapegede Ord er baade hvad Indhold og Form angaaer af den Bessaffenhed, at det neppe behøver videre til sin Ubefaling; naar dette indføres for „*Kreditor*“, vil *Skyldner* kunne bruges for „*Debitor*“ og begge de latinske Ord saaledes blive aldeles undværlige. Iøvrigt kan „*Kreditor*“ og „*Debitor*“ naturligvis ogsaa gives ved *Laangiver* og *Laantager*, hvorved udtrykkes en Underafdeling af Begrebet; *Terran*, *Territorium*: disse Ord ville uidentvial paa det Fuldstændigste kunne udtrykkes paa Dansk, hint ved *Jordsrum* (ganske som „*Gaardsrum*“, „*Gusrum*“, „*Stalrum*“), dette ved *Jordstrækning*, hvilke Ord endog i de afledede og figurlige Betydninger turde være aldeles brugbare; *Økonomi*, *Økonomist*:

for det forstnævnte Ord haves det danske Husholdning, hvilket dog neppe bruges synderligt uden i Sammensætningerne Landhusholdning og Statshusholdning; for Tillægsordet haves intet andet Ord end husholderisk, hvilket dog har den indskrænkede Betydning af besparende. Men Marsagen til at det meget gode Ord „Husholdning“ ikke tilstrækkelig er kommet i Brug og ikke hidtil har kunnet fortrænge det fremmede Ord, turde ligeledes her væsentligen ligge deri, at man intet passende Tillægsord har af samme; men Marsagen hertil er igjen ikke nogen anden, end at man ikke har gjort sig den Ulejlighed at opsege denne Form, der ikke ligger saa fjernt, og som uden tvivl bør hedde husholdelig (ligesom uopholdelig, uindholdelig, lovmæholdelig o. fl.), et Ord hvorpaa der neppe kan være noget med Feje at udsætte; ved Hjælp af dette Ord ville vi saaledes aldeles kunne undvære Ordene landøkonomisk, statsøkonomisk, der blive landhusholdelig, statshusholdelig, og det usammenfattede økonomisk bliver da at give enten ved „husholdelig“ eller „husholderisk“ efter den forskjellige Betydning; men iøvrigt vil Tillægsordet „husholdelig“ i en Mængde Tilfælde kunne afsløses enten af det ovennævnte „pengelig“, eller af et andet Ord, som med Fordel vil kunne indføres, nemlig formuelig af Formue, idet vi her atter møde et Tilfælde hvor det synes hel befyndeligt, at en saa nærliggende Form ikke forhen er bragt i Anvendelse; den har sit fuldkomne Tilsvarende i „jomsruelig“, „anskielig“ o. fl. „økonomisk Status“, „økonomiske Vanskeligheder, Betragtninger, Hensyn“ osv. vil saaledes hedde: „formuelig Stilling, Forsætning“, „formuelige Vanskeligheder“ osv.; **Kommune, Kommunal:** for disse først i den senere Tid opkomne, tidligere, som det synes, ikke ret kjendte Begreber burde i vore Dage ikke strax været benyttede Ord af fremmed Oprindelse, da gode indenlandske ingenlunde ere vanskelige at finde. Vi have for et aldeles beslægtet Begreb det danske Ord **Menighed**, som betyder den kirkelige Kommune; og vi kunne uden tvivl af samme Rod danne et ypperligt Ord for Kommunen ialmindelighed ved at benytte Formen **Menigdom**, hvortil vi vist maa være aldeles berettigede. De tilsvarende Former „Gjendom“ og „Helligdom“ betegne ej alene den Egenkab at Noget er i Eje eller haves i Eje og er helligt, men ogsaa netop Gjenstanden og Stedet for disse Egenkaber; og i Righed dermed maa da vistnok **Menigdom** kunne antages til at betegne Indbegrebet af de Gjenstande og den Kreds som tilhører og vedkommer det Menige, baade i Henseende til Stedet og Beboerne, altsaa netop det vi forstaae ved Kommune. Man vil saaledes faae to ligeartede og ganske til hinanden svarende Benævnelser for de to meget nær beslægtede Begreber: den kirkelige og borgerlige Kommune. Ordet **Menigdom** vil give det meget gode Tillægsord **menigdommelig** (ganske som „ejendommelig“) for „kommunal“, og skulde man ansee dette for at være for langt eller mindre velklingende (hvilket dog neppe er Tilfældet), vilde uden tvivl Formen **meniglich** ogsaa være tilstrækkelig berettiget; iøvrigt vil Ordet **Menigdoms** i Gjesform meget ofte kunne bruges for Adjektivet, saasom „Menigdoms-Skatter“, „Menigdoms-Byrder“ osv.; ligeledes vil i Sammensætninger vistnok det blotte **menig** kunne anvendes, saasom **Menigbestyrelse, Menigforstander, Meniganliggende** osv., saa at disse Ord synes at vise sig i enhver Henseende saa brugbare og bekvemme som det vel kan ønskes; **Kursus** (Kursus, Forelæsningskursus): hvorfor dette Ord ikke skulde kunne oversættes ganske ligefrem paa Dansk ved **Læreløb, Studieløb, Forelæsningsløb**, er vanskeligt at indsee, da vi dog have saamange andre Slags Løb og det netop i afledede og meget forskellige Betydninger, saasom „Kvætningsløb“, „Beddeløb“, „Livsløb“, „Tjorløb“, „Kredsløb“, „Omløb“, „Overløb“ o. fl. Det synes saaledes kun at kunne beroe paa en Slags Kaprice, at man ikke vover at opstaae hine Ord til at afstøve det anførte latinske Ord, hvilket heller ikke i nogen hde Henseende synes at have Fortrinet for det danske, da det f. Ex. ligeaaltid som dette har nogen flertallig Form; **civiliseret, Civilisation:** disse Ord synes paa en fortrinlig Maade at kunne afsløses ved de danske **aandsforædlet, Aandsforædling**, der baade i Udtryk og Form synes at staae idetmindste ganske ved Siden af, om ikke over de latinske; ja uden tvivl vilde man endog kunne bruge selve Gjerningsordet, uagtet dets sammenfattede Bestaaenhed, til uforandret at træde istedetfor **at civilisere**, f. Ex. „efterhaanden at civilisere de indfødte Stammer“: „efterhaanden at aandsforædle d. i. St.“. Paa lignende Maade vilde uden tvivl **Kultur, Kultiveret** ligesaa heldigen kunne gjengives ved **Aandsdannelse, aandsdannet**, eller i enkelte Forbindelser det blotte **Dannelse** eller og **Udvikling**, saasom Statens Kultur, Kulturtilstand, materiel Kultur, d. e. Statens Udvikling; iøvrigt kunne hine Ord og gives ved forfinet, **Sorfinelse**.

Det er isærdeleshed ved Indførelsen af en eller anden ny og fremmed Indretning, at hin ovennævnte Tilbøjelighed til at sætte Modersmaalet tilside for Ord af fremmed Oprin-

delse viser sig mest paafaldende, idet man da gjerne uden videre benytter sig af og beholder de med Indretningen følgende fremmede Kunstudtryk, medens man med den ringeste Opmærksomhed eller Eftertanke vilde kunne finde fuldkommen saa gode Ord af vort eget Sprog. Herpaa frembyder, foruden flere andre Videnskaber, især Medicinen et mærkeligt Exempel. Hvilken Mængde finde vi her af de forunderligste Benævnelser, dels for Videnskabens underordnede Forgreninger, dels for forskjellige Kunstudtryk, hvilke for det meste ingen Uindvietet forstaaer, saasom „Angiologi“, „Splanchnologi“, „Myologi“, „Biologi“, „akut“, „kronisk“, „bilios“, „Serum“, „Koagulum“ o. m. fl., istedetfor at gode danske almenforstaaelige Ord sikkert ikke vare vanskelige at finde. Overhovedet er Medicinen endnu kun kommet lidet ud over hine gode gamle Tider da Doktorerne slet ikke talte andet end Latin! Et Par andre Exemppler skulle anføres, foruden det ovenanførte „Kommune“, „kommunal“, som ogsaa her kan være til Tjeneste. Den hos os for ikke længe siden indførte orthopædiske Kunst og Anstalt har Ingen tænkt paa at benævne anderledes end med dette græske Ord, der er gaaet over med Indretningen, hvilket Ord jo vel kan være baade ret smukt og godt; men et dansk Ord vilde dog være at foretrække, naar det kunde have ligesaa brugbart, og et saadant synes meget passende at kunne dannes ganske simpelt af „lige Vært“, som jo aabenbart netop er Gjenstanden for den omhandlede Kunst eller Anstalt, saa at denne kunde betegnes som Ligeværtanstalt eller ligeværtlig Anstalt, eller og Ligeværnings og ligevørelig Anstalt, Ord der neppe vilde give det græske noget efter i Vælfang, men i Henseende til Indholdet endog synes langt fortrinligere. Ved Jernbanevæsenet synes nu tvende fremmede Benævnelser at skulle indtrænge sig i Sproget uden ringeste Nødvendighed: *Expropriation* og *Lokomotiv*; men det førstnævnte, som er et temmelig haardt Ord at udtale, vilde kunne gives paa Dansk ved det langt fortrinligere: *Ejendomsløsning*, og det sidstnævnte er ligesaa let at oversætte ved flere Ord, der ikke vilde staae tilbage for det latinske: *Banebevæger*, *Togbevæger*, *Dampbevæger*, *Bevægervogn*, *Vogndamper*, *Trakkemaskine* o. fl.

Ligesom nu Sproget af sig selv, og derved at dets iboende nationale Kraft efterhaanden har gjort sig gjældende, har arbejdet sig op fra det Standpunkt hvorpaa det stod for 100 Aar siden til sin nuværende Fylde og Udvikling, idet det lidt efter lidt har skilt sig ved en stor Del af hine fremmede Bestanddele, saaledes er der vel neppe Tvivl paa, at denne Udvikling herligere vil gaae frem, saa at den Tid vil komme da man vil betragte de ovennævnte og mangfoldige andre fremmede Ord, som endnu ere blevne staaende i vort nærværende Sprog, aldeles paa samme Maade som vi nu betragte en stor Mængde Ord som paa Holbergs Tid benyttedes, hvilke nu som oftest forekomme os at falde i det Romiske. Hvorvidt nu saadan Udvikling og Rensning af Sproget vil kunne gaae, er vel vanskeligt at sige. At Noget, ja endog ikke Lidet, altid vil blive tilbage, kan ikke omtvives, da mange Ord af fremmed Oprindelse, ofte af de mest omfattende og indgribende, ere saaledes sammensmeltede med og indvørede i Sproget, og saa aldeles blevne dets Ejendom, at man ikke paa nogen Maade kan tænke paa at undvære dem, saavist som det danske Sprog ikke nu kan blive et ganske andet end det er. Men der ere en Mængde andre Tilfælde — og deres Antal er, som alt ovenfor antydet, efter Udgiverens Overbevisning meget stort og langt større end Nogen skulde troe — hvor et Ord enten, som i de ovenanførte Tilfælde, uden synderlig Vanskelighed lader sig gjengive paa Dansk, eller hvor det, om end Ordet maaske ved første Øjekast kan synes at være saa godt som uoversætteligt, dog ved den fornødne Opmærksomhed meget vel kan lykkes, at finde mere eller mindre nærliggende Ord eller Former af Sprogets egen Rod der ere istand til at gjengive det fremmede Ord paa en fuldkommen ligesaa, ofte endog langt mere, udtrykfuld og tilfredsstillende Maade, og som vi saaledes maa være fuldelig berettigede til at antage og anvende istedetfor de fremmede. Heller ikke savnes interessante Exemppler paa deslige med Flid opsogte og dannede nye Ord, der i den senere Tid med Held ere blevne indførte*). Iøvrigt kan det ikke nægtes,

*) Et af de seneste Exemppler er Professor Steenstrup's Oversættelse i Skriftet „om Hermafroditismens Tilværelse i Naturen“ af „et Individ“ ved et Ene. Mod et saa fortrinligt Ord kan naturligvis Intet være at erindre, hvorimod der turde være Anledning til at gjøre en Tilføjeelse til Forslaget. Ordet Ene nemlig vil maaske neppe være istand til i alle Tilfælde at gjøre Fyldest for det mere fuldklingende Ord „Individ“, hvorimod dette uidentivt kunde ventes fuldstændigen afstødt, naar vi ved Eiden af hint og i samme Betydning optog den deraf dannede Form *Endom*; af dette vilde da dannes Formerne *endommelig* og *Endommelighed* for „individualitet“ og „Individualitet“, hvilke Ord ellers ikke kunne gjengives; thi vel synes Ordene „*ejendommelig*“ og „*Ejendommelighed*“ at bruges ontrent i samme Betydning,

at netop den Udvikling som Sproget og Literaturen i vore Dage allerede have opnaaet, hvorved Meget nu er bleven ganske anderledes fastfæstet og rodfæstet end i ældre Tider, i en vis Henseende gjør det vanskeligere nu end forhen at fortrænge mange af de fremmede Ord, idet der nu maatte udfordres mere end forhen baade i Henseende til Belklang og Udtryk for at et nydannet Ord skal kunne overvinde det ved saa meget længere Vane rodfæstede fremmede. Denne Vanskelighed er dog kun relativ: hvor virkelig passende, udtryksfulde og Dret tiltalende Ord af Modersmaalets egen Masse kunne findes, der behøver man vist ikke at frygte for, at jo Sprogets nationale Kraft skal gjøre sig gjeldende til at bringe de ny Stud af dets egen Stamme til Live, medens de tidligere kunstigen indpodede fremmede Kviste af sig selv ville visne bort. Men Opfordringen synes derfor ogsaa nuomstunder at være desto større til at bevende Opmærksomheden paa at opsege saadanne Ord og Former hvorved en sand Fordel for Sproget vil kunne vindes. Endnu maa bemærkes, at det ved Fordansningen af fremmede Ord, især naar disse høre til de vanskeligere at gjengive, meget ofte vil være Tilfældet, at disse ikke kunne gives ved et enkelt Ord, der i alle Henseender og i enhver Forbindelse kan træde i deres Sted, hvorimod der ofte maa anvendes flere; men dette er da kun en Fordel, idet Sproget derved vinder i Rigdom og Gyne til at udtrykke de finere Skjæbninger og Kempninger i Begreberne, som maatte hidtil slet ikke have kunnet udtrykkes ved det fremmede Ord, hvorpaa saavel i det Ovenansførte som i det Følgende ville forekomme flere Exempler. Men heri synes da atter at indeholdes en hyderligere Opfordring til at forsøge, hvorvidt Sproget saaledes lader sig udvikle og berige og bringe til et højere Trin af Fuldkommenhed.

Hvad nu angaaer nedenstaaende Forsøg til at angive en dansk Terminologi eller Navnebrug*) for de forskjellige Videnskaber, da er det, som allerede bemærket, nærmest foranlediget ved de af Udg. tidligere angivne Ord for enkelte Videnskaber, hvorved han senere fandt sig opfordret til at forsøge, om ikke ogsaa de øvrige lode sig oversætte, hvortil Navn- bogens Udgiver havde en særegen Opfordring deri, at disse Begreber næsten alle deri jevnlig forekomme. Da dette Forsøg efter hans Mening er faldet ikke ganske uheldigt ud, idet de opførte Ord og Former for en stor Del virkelig fortjene at optages, og derved kun er fremkommet et nyt Bevis paa det danske Sprogs udmærkede Bøielighed og Gyne til at udtrykke hvilke som helst Begreber, uden at ty til fremmed Hjælp, har Udgiveren ikke taget i Betænkning i det Følgende at bringe den ny Navnebrug i Anvendelse, saavidt det syntes gjorligt; men det fandtes da rigtigst at forudskikke en samlet Redegjørelse for det hele System, istedetfor hvert Djeblit at maatte afbryde for at omtale de enkelte Ord. Det kan dog naturligvis ikke være Udgiverens Mening, at alle de i det Følgende henstillede Ord eller Former skulde kunne ventes at ville blive optagne eller ubetinget fortjene dette; nogle af dem ere vistnok heldige og ville vel i saa Fald vinde Indgang; om andre kan det være tvivlsomt om de overhovedet, eller ialtsald strax, eller maatte først i Tidens Løb, kunne gjøre sig gjeldende; men forsaavidt de ere sprogrigtigen dannede og falde nogenlunde vel i Dret, turde der dog være al Udagt til at dette tidligere eller tidligere vil ske.

Endnu skal kortelig berøres en Indvending som muligen kunde møde, at nemlig den hidtil gængse, aldgamle Navnebrug for de enkelte Videnskaber, der er den samme i alle dannede Sprog, ikke kunde forandres i det enkelte Sprog, for at ikke de Lærde selv skulde berøves Fordelen af den Forbindelse de igjennem de latinske og græske Ord staae i med andre Videnskabsmænd og videnskabelige Skrifter hvor som helst i Verden og i hvilket som helst Sprog. Men denne Indvending, der beroer paa en Grundsætning som selgerigtig gennemført aabenbart vilde føre for vidt, idet den vilde lede til en Ophævelse af Nationaliteten, og til at vi maatte stræbe efter at optage det størst mulige Antal af fremmede Ord af hvilket som helst Slags, for at vi lidt efter lidt kunde nærme os et fælles Verdenssprog, kan, om den end muligen kunde have nogen Betydning med Hensyn til de speciellere Forgreninger af Videnskaberne, dog umuligen gjælde for selve Hovedfagene eller disses vigtigste Underafdelinger, hvorom her alene er Tale, for hvilke idetmindste Benævnelserne upaatvilelig

men ganske det samme udtrykkes dog neppe derved, og bedre og forstaaeligere vil det være at antage de saaledes foreslaaede særegne Former. Først paa denne Maade vil det uden tvivl kunne lykkes at see de omhandlede fremmede Ord temmelig snart aldeles fortrænge.

*) Dette er aabenbart det danske Navn for dette halv latinske, halv græske Ord, der saaledes synes uden Glæde at kunne bortkastes; ligesom "Talebrug" og "Skrivebrug" er Brugen at tale og skrive paa, saaledes er "Navnebrug" Brugen i at give Navn eller benævne. Dette Ord kunde maatte føjes som et nyt Exempel til de ovenansførte.

i vore Dage bør være Folkets Gjendom ligesaavel som de Lærdes. Og om end disse skulde nedes til at gjøre sig den Ulejlighed at lære en dobbelt Navnebrug, saa er dette vist for Intet at regne mod den Fordel som Folket ialmindelighed vil have af den Indsigt i Videnskabens Grundvæsen der ofte kan erhverves igjennem det blotte Navn, naar dette er passende dannet af Modersmaalets egen Stamme. Den oven paapegede Stræben i Sproget mod Nationalitetens stedse stærkere Udprægning giver aabenbart heller ikke efter for Hensyn af den omtalte Natur; thi vi finde flere Videnskaber og en Mængde til disse hørende Kunstord hvis Benævnelser enten fra gammel Tid have været danske, eller allerede ere mere eller mindre blevne fordanskede, og der synes da ikke at være nogenjomhelst Grund til at beholde de øvrige fremmede Ord af den Slags, forsaavidt det maatte findes at ogsaa disse kunne gjengives ved danske.

Naar altsaa, for at begynde med Theologien, for dette Ord er foreslaaet det danske Gudsvidenskab, da er dette Ord ej alene aldeles tilsvarende det græske, men det synes og saa fuldstændigt og rigtigt at udtrykke Begrebet, at der vist neppe kan være Noget med Høje derimod at indvende. Foruden den anførte Form vilde endvidere have Formerne Gudslærdom, Gudslære og maaske Gudskyndighed, saa at vi for Hovedordet saae tre eller fire Ord istedetfor det ene græske, ligesom for Tillægsordet tre Former, gudskabelig, gudslærd og gudskyndig; men det var et Spørgsmaal, om vi ikke kunde være berettigede til endvidere at danne Formen gudslig for „theologisk“, paa samme Maade som vi have retslig o. fl., hvilken Form, som vilde være meget bekvem, vel iøvrigt snarest vilde være at henvise til den daglige Tale. En Theolog vilde hedde efter Omstændighederne en Gudslærer, Gudslærd, Gudskyndig, brugt om Studerende, en Gudsstuderende (ganste som Retsstuderende, Lægestuderende). Dog kan det ikke nægtes, at det vilde være ønskeligt og mere bekvemt, om der tillige havde et Ord der kunde omfatte alle Betydninger af Theologen, fra den yngste theologiske Studerende til den højeste geistlige Embedsmand, og som derhos var et virkeligt Hovedord. Dette Ord, som ligesaa meget savnes i Retsvidenskaben og i Lægevidenskaben, hvor vi endnu stedse maa benytte de latinske Ord „Jurist“ og „Mediciner“, kunde uden tvivl meget passende og bekvemt dannes ved Hjælp af Ordet Mand, som Gudsmand, Retsmand, Lægemand, Ord der haade i sig selv vilde være ligesaa brugbare som udtryksfulde, og som derhos vilde have den fuldstændigste Analogi og Berettigelse, dels ialmindelighed i den store Mangfoldighed af Ord i Sproget som dannes ved Sammensætning med „Mand“, dels navnlig ved de nærmere aldeles overensstemmende Analogier af Ordene „Statsmand“, „Landmand“, „Sømand“, „Forstmand“, „Vismænd“ o. fl. En theologisk Kandidat vilde naturligvis kunne gives ved gudsvidenskabelig eller gudslærd, eller, hvis det ovennævnte Ord antages, gudslig Kandidat, eller maaske meget bedre, ganste som det ovennævnte Gudsstuderende, og med en for det danske Sprog just ejendommelig Form, ved: Guds-kandidat, aldeles i Lighed med „Forstkandidat“ og „Lægekandidat“, og ligesom man paa samme Maade ligeledes burde antage Retskandidat, Sprogkandidat og Brugskandidat.

Hvad angaaer de den praktiske Gudsvidenskab vedkommende Benævnelser Homiletik, Kateketik, homiletisk, kateketisk, da ere disse ingenlunde vanskelige at gjengive paa en ganste tilfredsstillende Maade. Af Kirketale, som er det samme som Prædiken eller Homili, kan med al Berettigelse dannes Tillægsformen kirketalelig for homiletisk, ligesom Kirketalekunst eller Lære og Prædikekunst eller Lære naturligvis er Homiletik. At katekiser og Katekisation maatte vel hedde paa Dansk at overhøre og Overhøring*), og om man vil Kirkeoverhøring, eller Overhørelse. Heraf kunde dannes et fortrinligt Navn for en Kateket i Overhører. Ogsaa for Tillægsordet kateketisk kunde findes en upaafølgelig Form i overhørselig, dannet af Overhørsel, hvilket her blot anføres for Afledningens Skyld, men iøvrigt vilde være en fuldkommen berettiget Form; dog turde det

*) At katekiser betyder efter Molbechs Ordbog: at undervise, lære Ungdommen (især Religion) ved Spørgsmaal, ved paa en spørgende Maade at vakte deres Eftertanke. Saameget ligger nu vistnok ikke i det danske at overhøre efter dets Sammenfætning, men det ligger vist neppe heller oprindelig i det græske Ord: og kan en saa prægnant Betydning være lagt ind i dette, kunde den vel og endnu lægges ind i det danske.

udentviol være rigtigere at bortkaste dette s, som her ikke synes at tiltale Dret, og antage den simplere og mere velklingende Form: overhørlig, som ogsaa er aldeles analog med det usammenfattede hørlig. Kateketik bliver naturligvis Overhørlings- eller Overhørelsekunst eller lære.

Retsvidenskab, med Tillægsordet retsvidensskabelig, ere Ord som ikke først nu behøve at foreslaaes eller indføres, begge have længe været kjendte og benyttede, og, hvad det første angaaer, i den Grad, at Ordet „Jurisprudens“ næsten ikke mere høres og identviol allerede kan ansees som forældet; derimod gjelder dette ikke om Ordene juridisk og Jurist, der begge endnu bestandigt holde sig, og det ej alene i Omgangs- men og i Skriftsproget, uaagtet vi dog kunne have meget gode danske Ord til at sætte istedet. Ved Siden af „Retsvidenskab“ have vi her en Mængde andre Former, som allerede mere eller mindre benyttes: Retslærdom, Retslære, Retskyndighed, Lovkyndighed, Rets- eller Lovkundskab, saa at her er, hvad Hovedordet angaaer, en endnu større Rigdom end i Theologien. Men ogsaa for Tillægsordet faaenes ikke flere forskellige Former, nemlig foruden „retsvidensskabelig“: retslærd, retskyndig, lovkyndig og det meget gode retslig, som i videst Forstand skulde træde istedetfor det latinske juridisk, hvilket det dog, skjønt længe kjendt og benyttet, ikke hidtil har været istand til at fortrænge. Identviol turde dog Ordet hertil være meget vel skikket. Det kan ikke nægtes, at det har en noget usædvanlig Dannelselse, nemlig af Gjesformen af „Ret“, istedetfor, som ellers ialmindelighed hvor Stavelser lig hænges til et Hovedord, af dets Navneform, og da en saadan sædvanlig Dannelselse ogsaa netop i nærværende Tilfælde haves i Formen retlig, om hvis Berettigelse der ikke kan tvivles, ligesom denne ogsaa tydeligt nok tilkjendegiver sig i Tillægsordene af hvilke somhelst af de mange Sammensætninger af Ret, hvor s'et aldrig høres, saasom „statsretlig“, „folkeretlig“, „foretlig“, „kirkeretlig“ o. s. v., saa kunde der maaske opfastes nogen Tvivl, om overhovedet Formen retslig var berettiget i Sproget. Men det turde dog være rettest, ikke at forkaste dette Ord, der baade paa Grund af sin Form og sin Dannelselse synes bedre skikket til at gjøre Tyldest for det fremmede juridisk, end det blotte retlig, idet man kunde tillægge hint af Gjesformen dannede Ord ligesom en mere pragmatisk Betydning end dette. Man maatte da gjøre den Forskjel, at retlig vilde henhøre til Ret i mere indskrænket Forstand, dels som Rettighed dels som Domstol, saasom „retlig Aldkomst, Paatale“, „retlige Undersøgelser, Forhandlinger“ osv., hvorimod retslig vilde henhøre til Ret i mere udvidet Betydning, eller alt hvad der vedkommer Retstilstanden, Retsforholdene, Retsvidensskaben osv., saasom „retslige Bekjendtgørelser“, „retslige Embeder“, „retslige Forelæsninger, Examina“ osv.*). Istedetfor en Jurist har man dels Ordene Retslærer, Retslærd og Retsforsker, dels Retskyndig og Lovkyndig, om de Studerende Retsstuderende. Men upaatvilelig vilde det, som oven omtalt, være en stor Fordel at antage Formen en Retsmand til at udtrykke „Jurist“ i videste Forstand, og det vil maaske først saaledes blive muligt at blive dette fremmede Ord aldeles frit. En juridisk Kandidat bliver naturligvis en retsvidensskabelig eller retslig Kandidat, men vilde, som oven bemærket, meget bedre kunne gives ved Retskandidat, ganske i Lighed med „Forskskandidat“, „Lægekandidat“ osv. I Modsatning hertil kunde en „Examinatus Juris“ eller „dansk Jurist“ kaldes en Retsexamineret, ved hvilke Benvænelser Forskjellen tydeligt nok vilde være udtrykt, saafremt iøvrigt det ved den sidstnævnte betegnede Forhold længe skal vedblive at eksistere.

Lægevidenskab og lægevidensskabelig ere Ord som i den senere Tid saaledes have vundet Indgang og gjort sig gjældende, at der ikke behøves videre til deres Anbefaling. Men de have dog endnu ikke kunnet fortrænge „Medicin“ og „medicinsk“, der vedblive at holde sig ved Siden af de danske Ord, rimeligvis alene fordi disse ere af saa mange Stavelser og derved noget mindre bekvemme end ønskeligt. Det vilde derfor være en stor For-

*) Dog kan det ikke nægtes, at det vil være vanskeligt, strengt at gennemføre denne Forskjel, da Betydningerne ikke sjelden ville falde sammen; men ganske ugrundet turde den dog ikke være. Iøvrigt kunne dog nogle Exemppler anføres, hvor det ovenomtalte s bruges i Tillægsord paa lig, saasom „verdslig“, „foraarslig“, „esteraarslig“, „hverdagslig“ o. s. l.; og saavel i det foregaaende som i det følgende ere flere Former foreslaaede, hvor det synes med særdeles Fordel at kunne benyttes. Ved Betragtningen af disse Former kunde man identviol ledes til den Regel, at Dannelsen paa lig med Gjesform vil, hvor iøvrigt Dret nogenlunde tillader det, være berettiget allevegne hvor selve Gjesformen bruges paa en adfektivt Maade: saasom: „Retsbekjendtgørelser“, „Retstilstand“, „retslige Bekjendtgørelser, Tilstand“, „Forsaaersarbejder“, „foraarslige Arbejder“, „Hverdagsskader“, „hverdagsslige Klæder“ osv.

del, om vi her, ligesom i Gudsvidenskabten og Retslæren, havde et eller flere andre Ord tillige, som ikke havde hin Ufuldkommenhed (thi Formerne „Lærdom“ og „Lære“ lade sig naturligvis ikke her benytte, ffjont vel „Kundskab“ og „Kyndighed“). Men Intet er lettere end dette. Ordet *Lægedom* betyder upaatvivlelig i en vis Forstand det samme som det latinske *medicina*; men der kunde vist ikke være den ringeste Grund til Hinder for, at give dette Ord en i enhver Henseende ligesaa udstrakt Betydning som det latinske og saaledes benytte det til aldeles at afløse dette; det sees ikke rettere, end at man hertil maa være fuldkommen berettiget, og dette Ord er saa velklingende og bekvemt, at det uden tvivl fortjener i alle Maader at anbefales; det giver det hyperlige Tillægsord *lægedommelig*, der er ligesaa tiltalende for Dret som Hovedordet, og hvad Formen angaaer har sin fulde Berettigelse, da vi have andre aldeles lignende Former: „ejendommelig“, „ungdommelig“, „guddommelig“. Iøvrigt seer man let, at i Tillægsordets Sted i mange Tilfælde vilde kunne bruges Hovedordet i Gjeform, saasom: „Lægedoms-Planter“, „Lægedoms-Examen“, „Lægedoms-Studier“ osv. Men foruden det anførte Adjektiv, kan der endnu dannes et tredje, eller rettere, der have et tredje i lægelig, af Læge, som allerede er begyndt at føres i Brug, og vistnok fortjener dette endnu mere; mod dette Ord kunde vel indvendes, at det kunde forveksles med et andet Ord af selsamme Form, der er dannet af at læge og bruges i Betydning af hvad der kan læges, i Lighed med alle andre lignende Tillægsord, der ere dannede af Gjerningsordenes Infinitiver og Stavelsen *lig*, hvilke i Regelen altid have en passiv Betydning; men da Ordet i denne Betydning ikke bruges synderligt, uden i den negative Form „ulægelig“, ligesom man ialtsald i dets Sted kan benytte *helbredelig*, der betyder det samme, bør man vist ikke styde et iøvrigt saa heldigt og bekvemt Ord fra sig. Antages dette Ord (hvilket ogsaa i flere Sammensætninger vil kunne komme til væsentlig Nytte, f. Ex. *dyrlægelig*, hvor vi hidtil end ikke have haft noget Tillægsord undtagen „veterinærkyndig“, der ikke just er meget bekvemt), ere vi da ogsaa hvad Lægevidenskabten angaaer langt rigere forsynede, end hidtil med de latinske Benævnelser har været Tilfældet. Man savner derefter alene et Ord der kunde svare til Hovedordet „Theolog“ og „Jurist“, og hvortil i en vis Betydning og i daglig Tale har været brugt det højst bifare Ord „Mediciner“. At Ordet „Læge“ ikke her altid kan gjøre Tjeneste, er klart nok, heller ikke Lægekundig, som iøvrigt i mange Tilfælde kan bruges; men upaatvivlelig burde man hertil antage Formen *Lægemand*, paa selsamme Maade som ovenfor er foreslaaet „Gudsmand“ og „Retsmand“. Herved vilde man og faae en langt klarere og mere udtryksfuld Modsetning mellem disse Ord paa den ene Side og „Lægmand“ paa den anden Side, som da netop blev enhver Ustuderet i Modsetning til de ved Universitetsstudierne Dannede; og der vilde da ligeledes her ikke være noget som helst Tilfælde tilbage hvor ikke de danske Benævnelser kunde gjere i enhver Henseende Byldest for de fremmede.

Kirurgi og *Kirurg* har man hidtil neppe vovet for Alvor at oversætte, idetmindste er Forsøget ikke faldet heldigt ud, ihvorvel disse Ord fremfor alle andre synes at opfordre til saadant Forsøg, da de høre til de vanskeligste og ubehageligste for et dansk Organ at udtale og saaledes idetmindste ikke have Formens Egenhed eller Lyd for at støtte sig til. Man har vel forsøgt at kalde en Kirurg en *Saarlæge*, et Ord der vistnok i sig selv vilde være meget passende, da det virkelig betegner Noget af det ved Begrebet mest Karakteristiske. Imidlertid har dette Ord aldrig vundet Indgang, og Aarsagen turde maaske ligge i, at Ordet i Formen har noget Tungt og for Dret mindre Tiltalende, i Forbindelse med den ringe Grad af Interesse man har vist for dets Indførelse. Dette er ogsaa forsaavidt ikke til Skade, som der uden tvivl — ihvorvel efter Udgiverens Mening Ordet *Saarlæge* ingenlunde bør forkastes — turde findes et langt heldigere Ord. Og det er mærkeligt nok, at dette just erholdes ved den mest bogstavelige Oversættelse af det græske Ord, der som bekendt egentlig betyder: den der virker ved Haanden; Begrebet af „Kirurg“ kunde vist neppe betegnes paa en heldigere Maade, end som den Læge der (isærdeleshed) *virker ved Haanden*, altsaa en *Haandlæge*: ved Haanden betegnes naturligvis her ogsaa Instrumenterne der føres af Haanden, altsaa Operationerne, og Begrebet er saaledes saa fuldstændig udtrykt, som det vel ved et Navn kan forlanges. Hvad Formen angaaer, da er denne netop saa heldig og Dret smigrende, som det paa nogen Maade kan ønskes, en Omstændighed som det ved Dannelsen af ny Ord kommer saa overordentlig an paa; Ordet kan derfor og bruges i hvilken som helst af de forekommende Sammensætninger: *Over-Haandlæge*, *Stabs-Haandlæge*, *Regiments-Haandlæge* osv. Man indvende ikke mod dette Ord, at en „Haandlæge“ burde betegne den der vælger Haanden eller Haandens Sygdomme til Gjenstand for sit Lægestudium og Lægepraxis; thi

for det Første ere der neppe saadanne Sygdomme i Haanden der kunde fortjene, at den der studerede dem isærdeleshed, skulde tillægges et eget Røgenavn, og dernæst ere der, saavidt vides, kun de tvende Sammensætninger hvor „Læge“ bruges i saadan Betydning: „Dienlæge“ og „Landslæge“, medens der ere idetmindste ligesaamange, hvor det forekommer i den Betydning som her anbefales, eller en lignende, saasom „Retslæge“, „Brøndlæge“, „Vandlæge“. Antages „Haandlæge“ for „Kirurg“, bliver naturligvis „Kirurgi“ **Haandlægevidenskab**, **Haandlægedom** og **Haandlægekunst**; af „Haandlægedom“ kunde dannes Tillægsordet **haandlægedommelig**, men som dog udentviblvilde blive for langt og ubekvent, hvorimod man faaer en fortrinlig Tillægsform i **haandlægelig**, hvilket her saameget bedre kan bruges, som den oven paapegede Ufuldkommenhed ved Ordet „lægelig“ naturligvis i Sammensætningen falder ganske bort, og dette Ord er ligesaa let at forstaae, som det er tiltalende for Dret: „haandlægelige Operationer“, „haandlægelige Øvelser“, „haandlægeligt Akademi“ eller „Haandlægernes Akademi“ osv. Ved Siden heraf bør dog sikkert tillige optages **saarlægelig**.

Af Lægedommens mere underordnede Forgreninger skal her isærdeleshed omtales **Anatomien**. Dette Ord, med Alt hvad dertil hører, kan gjengives paa den mest fyldestgjørende Maade, om vi end ikke just bør oversætte det ved Sønderstjæring eller noget Lignende. Men det Karakteristiske ved Anatomien er aabenbart, at man stiller ad det menneskelige (eller dyriske) Legeme, for at komme til fuldstændig Kundskab om dets Bygning i det mest Enkeltgaaende. Deraf bør altsaa Ordet dannes, og dette bliver da **Skilning** (Afskilning, Afskillelse), **Legemsfilning**, eller og **Dyrfilning** (Zootomi) eller **Menneskefilning**, hvor nemlig Modsatningerne skulle gøres gjeldende, og **Skilningslære**. En „Anatom“ bliver en **Skilningslærer**, **Skilningskyndig**, eller og en **Legemsfiller**, **Dyrfiller** eller **Menneskefiller**, og „anatomist“: **legemsfillelig** og **dyr- eller menneskefillelig** (ad formam uafsillelig). Det sees ikke rettere, end at disse Ord ere af den Bestaaenhed, at de i enhver Henseende kunne træde op ved Siden af de græske, og med al mulig Udset til at fortrænge dem, idet man neppe ved nogenjombestemt Lejlighed vil kunne komme i Forlegenhed. „Hvalernes Familie i fuldstændig Anatom“ f. Ex., vil hedde: „Hvalernes Familie i fuldstændig **Skilning**“; et „zootomist-zoologisk Museum“: et „Dyrfilnings- og Dyrfiller-Museum“ eller „dyrfillelig-dyrartligt Museum“; „sammenlignende Anatom“: „sammenlignende Legemsfilning eller Skilningslære“, osv. Iøvrigt maatte Anatomien vel og kunne kaldes **Legemsbygning** og **Legemsbygningenslære**, med Tillægsordet **legemsbyggelig** (ganske som „opbyggelig“). En Professor maatte vel hedde en **Skilningsleder** eller **Skilningshjælper**; ligesom det naturligvis kunde kaldes **Sorfiller**, hvis ikke den Tankegang der ligger til Grund for dette latinske Ord syntes mindre heldig. At dissekere og **Dissektion** kunde ganske passende gives ved at ligstilte og **Ligfilning**. **Obduktion** er **Ligaabning**, at **obducere**, at **aabne et Lig**.

Physiologi, **physiologisk** og **Physiolog** kunde sikkert oversættes ved **Livsvidenskab**, **Livslære**, **livsvidenskabelig** og **Livslærer** eller **Livsforster**, hvilket Læren om Livet (det vegetative eller animalske Liv), dets Forretninger og Dyringer. Men som Tillægsord for physiologisk synes man at maatte være berettiget til, ved Siden af „livsvidenskabelig“, der ved de mange Stavelser i flere Tilfælde vil være mindre brugbart, at optage ogsaa **livslig**, hvilket aldeles vilde svare til de ovenomtalte „guddelig“, „retslig“. Det var maasse et Spørgsmaal, om man ikke kunde være berettiget til endvidere, baade her og i andre lignende Tilfælde, at optage som Tillægsord **livslærlig** eller **livslærelig** af **Livslære**, hvilket da vilde staae i selsamme Forhold til Hovedordet, som f. Ex. i det Græske „physiologisk“ til „Physiologi“ osv., saa at man da her i **Formen Lære** og **lærlig** eller **lærelig**, kunde have en fast Typus, der aldeles svarede til det græske Logi og logisk, hvilken Typus iøvrigt allerede haves i „Videnskab“ og „videnskabelig“. Hvad Betydningen angaaer, kunde jo Intet være herimod at erindre, og hvad **Formen** angaaer, da synes denne ogsaa meget vel at kunne forsvares: naar vi af **Ver** danne **Adjektiverne ærlig** og **uærlig**, er det vanskeligt at indsee, hvorfor der ikke ligeledes af **Lære** skulde kunne dannes **lærlig**, allerhelst da ogsaa andre **Former** af selsamme Slags haves i Sproget, saasom: „særlig“, „bejærlig“, „begjærlig“, „undværlig“ og „uundværlig“, „ufortærlig“; og vil man hellere foretrække **Formen lærelig**, da er den ikke mindre berettiget, eftersom vi have mange andre Tillægsord i Sproget som dannes af Hovedordet paa det korte e og Stavelsen lig, saasom „firkelig“, „fongelig“, „hykkelig“, „endelig“ o. fl. Disse **Former** synes saaledes aldeles berettigede, og de ville, om de end paa mange Steder ikke behøves, ved andre Lejligheder komme ypperligt tilpas.

Pathologi er Sygdomslære, og pathologisk maatte da hedde sygdommelig; men det forekommer Udgiveren at ville være en væsentlig Forbedring ved disse Former, om man ved et indskudt e forandrede dem til sygdommelig og Sygdomslære, hvorved vandedes, at Ordet kunde antyde ej alene hvad der vedkommer de egentlige Sygdomme, men enhver sygelig eller lidende Tilstand, hvorved Begrebet vilde være langt fuldstændigere udtrykt, og vi fik et Ord der i lige Grad vilde tilfredsstille baade Tankens og Drets Fordringer.

Therapi er Helbredelseslære eller vel og Helbredslære; og deraf kunde uidentivt dannes et meget brugbart Tillægsord for therapeutisk, nemlig helbredslig, der vil kunne afledes paa selv samme Maade, som det oven omtalte "overførselig" af den fingerede men i sig selv berettigede Form "Helbredsel", og som følge deraf maatte have Tønsfaldet paa den anden Stavelse.

Klinik og Klinisk. Klinik hedder i en ganske simpel men uidentivt særdeles træffende Overførelse Sygebehandling eller Sygebehandlingslære: at examinere i medicinsk eller kirurgisk Kl., at examinere i indvortes eller udvortes Sygebehandling; Kl. over Døjsygdommene, Sygebehandling (skurus) ov. Dj. S. Der sees aldeles Intet til Hinder for, at dette Ord kan bruges ganske som det græske, uden videre Omstrøning eller Tilføjeelse, saasom: "at holde en Sygebehandling" osv., og ligeledes kan have et bekvemt og fortrinligt Tillægsord i sygebehandlelig, hvilket maa være en fuldkommen berettiget Form, ligesom man kunde danne sygebesøgelig af Sygebesøg. Iøvrigt kan bruges Udtrykket Sygefængsundervisning, hvoraf maaste kunde dannes Tillægsordet sygefænglig, ligesom Ordet fremdeles paa en omstrivende Maade kan gives ved Levende-Undervisning, eller om man vil Levende-Skole, for Klinik, d. e. Undervisningen ved Hjælp af levende Syge eller levende Exemplarer af Sygdommene, i Modsetning til al anden lægdommelig Undervisning, og ligeledes ved Sygefremstilling eller sygefremstillende Undervisning, Forelæsninger osv. En Kliniker bliver en Sygebehandler eller Sygebehandlingslærer.

Af Videnskaberne i det filosofiske Fakultet komme vi først til Philosophien. Som allerede angivet, vil det kunne gives paa Dansk ved Grundvidenskab, og naturligtvis Grundlære*). En Philosoph hedder derefter en Grundlærer og kunde sikkert ogsaa kaldes en Grundforsker, ligesom "Rettsforsker", "Naturforsker", "Sprogforsker", ligesom uidentivt en Grunder, af "at grunde", maatte kunne bruges om en Philosoph. Iøvrigt hedder Philosophi, som bekendt, i en anden Forstand Visdom, og en Philosoph Vismand og en Vis eller den Vise. Som det herhenhørende Adjektiv maatte man være aldeles berettiget til at danne Formen visdommelig, ganske som "ungdommelig", "guddommelig", f. Gr. visdommelig Holighed, Taalmodighed osv. (man kan kun undre sig over, at man ikke for længe siden har benyttet denne Form, der ligger saa nær); men det sees da ikke, hvad der skulde være til Hinder for, i Analogi dermed at danne Tillægsordet grunddommelig i den anden og sædvanligere Betydning af filosofisk, eller i samme Betydning som "grundvidenskabelig", hvilket formodentlig sin Længde neppe er saa aldeles brugbart som det kunde ønskes, hvorimod "grunddommelig", der folder udmærket godt i Dret, vilde være særdeles bekvemt. Ved denne Form kom man da saaledes til et nyt Hovedord for Philosophien: Grunddom, hvilket vel neppe strengt taget behøves, men vistnok vilde komme meget vel tilpas ved Siden af de ovennævnte Former, da Ordets Form (der er aldeles analog med "Lægedom") er ligesaa bekvem, som for Dret tiltalende. Grunddom og Visdom bleve da de to til hinanden svarende Hovedord for Philosophi, hint i videnskabelig, dette i moralsk Betydning. Man kunde efter det ovenanserte vel ogsaa foreslaae, som Tillægsformer: grundlærlig (grundlærelig) og grundlig (ligesom sproglig), men begge synes at falde mindre vel i Dret, og saaledes "grunddommelig" at burde foretrakkes, eller ialtfald optages ved Siden af hine. Det viser sig saaledes atter her, at vi ej alene kunne aldeles emancipere os fra de fremmede Ord, men dertil paa en Maade hvorved vi opnaae en ganske anden Rigdom i Sproget end hidtil.

Logik og Psykologi. Man har oversat det forsmåvnte ved Tankelære eller Tankningslære, hvilket dog er et lidet heldigt Ord, især fordi det ikke giver noget Tillægsord. Men skulde det ikke være rigtigere at forandre Ordet til Tankelære eller Tankevidenskab? hvilket synes i alle Maader at være et baade i Betydning og Form ligesaa berettiget Ord, og som vilde give et fortrinligt Tillægsord i tankelig for logisk, der iøvrigt naturligtvis

*) Udg. er senere bleven opmærksom paa, at dette Ord i Molbechs danske Ordbog (under Grund) netop anføres "hos Roelle" at betyde Philosophi, Metaphysik.

bedder tankerigtig og tankeret. Iøvrigt kunde man ved Siden heraf meget vel beholde *Tænkningsslære* og *Slutningsslære*. En *Slutnings-* eller *Tænknelærer* eller *Kyndig*, vilde da blive Ordet for *Logiker*, hvilket iøvrigt vel kunde udtrykkes paa anden Maade ved forskjellige Omfæringninger. *Psykologi* er allerede oversat ved *Sjælelære*. Naaget dette er et meget godt Ord, turde det dog være en Forbedring at optage, enten ved Siden af eller istedetfor det, *Sjælelære* og *Sjælsvidenskab*, hvilket vilde være mere overensstemmende med de ovennævnte Former for andre Videnskaber: „*Gudslære*“, „*Rettslære*“, „*Livslære*“, og de nedenanferte „*Brugslære*“ og „*Synslære*“, ligesom den afledede *Tillægsform* sjælslig vel og maatte foretraktes for *sjælelig*, hvorved det dog ikke er Meningen, at dette meget gode Ord skulde bortkastes. En *Psykolog* blev da en *Sjælelærer*, *Sjælskender*, *Sjælsforsker*.

Ethik, *Moral* er *Sæde-* eller *Dyds*lære, hvoraf *sædelig* og *dydlig*, for *ethisk*, *moralisk*.

Pædagogik hedder *Opdragelseslære*, *Opdragelse*, *Børneopdragelse*, *Børnedannelse*, *Børnedannelseslære* og *Ungdomsledning*, der alle synes langt bedre at tilfredsstille saavel *Tanken* som *Dret*, end det meget stygge fremmede Ord. De kunne og give fortrinlige *Tillægsformer*: *opdragelig*, *børneopdragelig*, *børnedannelig*, *ungdomsledelig*, *Former* der alle vilde være aldeles berettigede: naar vi af „at bedrage“ danne *Formen* *bedragelig* i den aktive Betydning: *bedragerisk* (*bedrageligt Forhold*), saa maa *opdragelig* kunne bruges paa samme Maade; det er heller ikke sjældent, at *Tillægsord* dannes af *Gjerningsordenes* *Infinitiver* med *Stavelsen* *lig*, *ikke*, som ellers sædvanligt, i *passiv*, men i *aktiv* Betydning, saasom, foruden det anførte: *opbyggelig*, *formærmelig*, *fornøjelig*, *begjærlig*, *befværlig*, *fordærvelig*, *gudsbespottelig*; med det sidstnævnte Ord vilde *Formerne* *børnedannelig* og *ungdomsledelig* være i den fuldkomne *Analogi*: „*gudsbespottelige Ord*“ ere Ord hvorved *Gud* *bespottes*, og paa *selv samme Maade* maa „*børnedannelige*“ eller „*ungdomsledelige*“ *Grundsætninger* kunne betyde *Grundsætninger* hvorved eller hvorefter *Børn* *dannes* eller *Ungdommen* *ledes*. En *Pædagog* er en *Opdragelseslærer*, *Opdrager*, *Børneopdrager* og *Ungdomsleder*.*)

Æsthetik maatte uidentivt hedde enten *Skjønvidenskab* eller *Kunstvidenskab* og *Kunslære*, med de tilsvarende *Tillægsord*; dog var det et Spørgsmaal, om ikke det sidstnævnte Ord hellere kunde henvises til *Begreberne* *Teknik* og *Teknologi*, se nedenfor.

Philologi hedder *naturligvis* *Sprogvidenskab* og dernæst *Sproglærdom*, hvilken *Form* netop her fremfor i nogen anden *Videnskab* er berettiget, da det *just* i *Philologien* kommer an paa det som egentlig kaldes *Lærdom*. Vi have da her to udmærkede gode Ord med de tilsvarende *Tillægsformer*: *sprogvidenskabelig*, *sproglig* og *sproglærd*. Derimod lader her *Formen* *Sproglære* sig ikke benytte, da dette Ord isorvejen er antaget til at betegne en „*Grammatik*“, og ligesaa lidet kan af samme Grund benyttes *Sproglærer* for „*Philolog*“, eftersom dette forlængst har antaget Betydningen af En der giver *Timeundervisning* i de *levende* *Sprog*. Derimod høves for „*Philolog*“ en *Mangfoldighed* af andre *Former*: *Sproglærd*, *Sprogkyndig*, *Sprogkender*, *Sprogforsker*, *Sprogdyrker*, *Sprogmand* og *Sprogstuderende*, hvilket dog skulde synes tilstrækkeligt for at gjøre *Fyldest* for det ene fremmede Ord „*Philolog*“. En „*philologisk Kandidat*“ bliver *Sproglærd*, foruden *naturligvis* „*sprogvidenskabelig*, *sproglærd* eller *sproglig Kandidat*.“

Mathematiken er en af de meget faa, om ikke den eneste af alle *Videnskaberne*, som aldeles ikke lader sig oversætte, end ikke paa nogen *taalelig Maade*, idetmindste har *Udg*. Intet kunne finde som han *voiede* at *foreslaae*; men det maatte vel og nærmest være *Selve* *Mathematikerens* *Sag*, at finde et passende *Navn*. Derimod vilde *Arithmetiken* og *Geometrien* efter *Udgiverens* *Formening* kunne gjengives ved to meget heldige danske Ord. Det sidstnævnte skulde ligesom oversat hedde *Jordmaaling*; dette kan nu vel neppe bruges; sætte vi derimod istedetfor *Jord* *M* foran Ordet, saa faa vi i *Almaaling* et Ord der synes særdeles vel flittet til at afløse det græske, ligesom det dertil svarende *Uregning* vil kunne træde istedetfor „*Arithmetik*“. *Uregning* er *naturligvis* det der indbefatter al anden *Slags* *Regning*, *Brefregning*, *Bogstavregning*, *Differential*, og *Integralregning* osv., *Almaaling* det der indbefatter al anden *Maaling*, saasom *Landmaaling*, *Planmaaling*

*) I fuldstændig Lighed med „*Ungdomsleder*“ og „*ungdomsledelig*“ for *Pædagog* og *pædagogisk*, vil *naturligvis* *Demagog* og *demagogisk* kunne gives ved *Folkleder* og *folkledelig*.

(Blangeometri), **Vinkelmaaling** (Trigonometri), **Savnmaaling**, som vel kunde bruges for „Stereometri“ osv. Ordene behøve neppe videre Netfærdiggjørelse i Henseende til Betydningen, der saaledes af sig selv falder i Øjnene, og hvad Formen angaaer, synes de ikke at lade Noget tilbage at ønske. De give de hyperlige Tillægsord **alregnelig** (ligesom tilregnelig, uberegnelig) og **almaaalelig** (ganske som umaaalelig).*)

Kronologi, Kronologisk kunde vel kaldes **Tidsregning, tidsregnelig, tidsfølgelig.**

Astronomi. For dette Ord kunne have en Mængde danske Navne: **Stjerne- eller Himmelvidenskab, Stjerne- eller Himmellære, Stjerne- eller Himmellundskab** eller **Æyndighed, Himmelmaaling**, idet **Himmel** i disse Sammenføjninger naturligvis betyder **Himmelrum**. Det sidstnævnte Ord, samt „Himmellære“, turde være uden Spørgsmaal de heldigste og brugbareste. En **Astronom** hedder **Stjerne- eller Himmellærer, forsker, Æfjender, Æyndig** eller **maaler**. Dette sidste giver et hyperligt Tillægsord i **himmelmaaalelig** (ligesom det ovennævnte „almaaalelig“), dog kunde uidentivt **himmellærelig, (himmellærelig)** ogsaa meget vel bruges.

Et **Observatorium** vilde maaske rigtigst og mest overensstemmende med det danske Sprogs Aand kunne gives ved **Stjerne- eller Himmellammer** (Kunstammer, Anatomikammer), ogsaa et **Kikkert- eller Riggerhus** og **Jagttagerhus**, og maaske allerbedst ved et **Himmelig**, ganske som vi have „Udlig“. Da vi iøvrigt tilfældigvis have et **Taarn** til **Observatorium**, vil naturligvis, saalænge dette er Tilfældet, det blotte „Taarn“ kunne betyde **Observatorium**, saaledes som og i Gjærningen bruges („astronomiske Taarn“, „himmelmaaalelige Taarn“). En **Observator** vilde være en **Jagttager, Himmeliagttager, Himmeligger** eller **Himmelskuer**.

Optik kunde uidentivt ligesaa bekvemt som rigtigst udtrykkes ved **Synsvidenskab** eller **Synslære**, hvoraf **synsvidenskabelig, synslærlig** (synslærelig) og **synslig** for optisk. Til denne sidste Form kommer man ligesaa naturligt og med samme Berettigelse, som til de ovenomtalte: „gudslig“, „retslig“, „livslig“, og den er ikke mindre bekvemt og heldig, end disse; et „synsligt Bedrageri“, „et optisk Bedrageri“ osv. En **Optiker** bliver en **Synslærer, SynsÆyndig**; men særdeles ønskeligt vilde det være, om man ved Siden af disse kunde optage Formen en **Synsliger** for en **Optiker** (ganske som en „Slesviger“), hvilket Ord neppe ellers vil kunne undværes; men den anførte Form er ej alene ligesaa let og bekvemt, men synes og at være ligesaa forstaaelig, som den latinske.

Af **Naturhistoriens** tre Forgreninger maatte **Zoologien** naturligvis gives ved **Dyrvidenskab, Dyrslære**, hvoraf afledes Formerne **Dyrlærer, DyrÆyndig, DyrÆfjender, Dyrforsker, dyrvidenskabelig, dyrlærelig, dyrlig**, og maaske det allerfortrinligste **dyrærlig**, hvilket især synes helbigen at kunne bruges om et zoologisk Museum, hvor netop **Arternes Fremstilling** er noget af det Vigtigste. Hvorvel det ikke kan nægtes, at nogle af disse Ord, saasom især „dyrlig“ falde mindre let i Øret, fortjene de dog visseelig at optages, og hvad navnlig det anførte angaaer, da have vi andre Ord i Sproget som ere aldeles analoge dermed, saasom „hyrlig“, „usthyrlig“, „eventhyrlig“.

Det forekommer Udg., som man meget vel kunde vove at oversætte Ordet **Insekt** paa **Dansk**, og det ganske ligefrem ved **Indsnit**, dog med en lille Lemping i Formen, saa at man forandrede Ordet til **Indsnid, Ælt. Indsniddene**. Naagtet dette maa erkjendes at være en ren **Willkaarlighed**, synes dog den angivne Form at falde saa let i Øret, og just at have Noget ved sig der passer saa godt til Begrebet, at det vel turde være at ansee som en **Binding** for Sproget, og saaledes fortjene at optages. I saa Fald fik vi da **Indsnidslære, Indsnidslærer, Æyndig, Æfjender, forsker, og indsnidlig, eller maaske hellere i denne Afledning indsnitlig, for Entomologi, Entomolog, entomologisk.**

Amphibium maatte — foruden det allerede optagne „Krybdyr“ — kunne oversættes ganske ligefrem **Dobbeltlever**, hvoraf **dobbeltlevende, dobbeltleverisk** og **dobbeltlevelig** for **amphibialisk**. Den sidstnævnte Form har fuldstændig Analogi i andre Former af samme Dannelse, saasom **sommelig, passelig, oprindelig** o. fl.

Botanik er **Plantelære** og **Værtelære**, hvoraf **Plantelærer, Plantelæfjender, Æyndig, forsker, plantevidenskabelig, plantelærelig, planteartlig, og maaske ligefrem plantelig**. Alle de selv samme Sammensætninger kunne have af **Vært**. For den **botaniske Have** synes, dels af den ovenanførte Grund, dels vel og for **Velklangens Skyld**,

*) I Lighed med „Almaaling“ synes **Symmetri** at maatte kunne oversættes ved **Ligemaaling** eller maaske bedre **Ligemaal**, med **Tillægsordet ligemaalelig** for **symmetrisk**.

planteartlig især at være en fortrinlig Form; ligeledes „planteartlige“ Udflugter, eller Omvandringer, Vandringer, for botaniske „Erfurioner.“

Mineralogi. Derjom til Grund for dette Ord's Overførelse skal benyttes Ordet **Sten**, bør ialtsald Videnskabens Navn ikke gives ved „Stenlære“, men ved **Stenartlære**, hvoraf og kan have en fortrinlig Form i **stenartlig**, hvilket især vilde passe som Tillægsord til Musæet, der maasse endnu heldigere betegnedes som **jord- og stenartligt***). Men det er vel muligt, at Navnet for denne Videnskab bedre og rigtigere dannedes af **Jord**, altsaa som **Jordvidenskab** og **Jordlære**, idet Mineralogien med dens underordnede Forgreninger netop har til Gjenstand for sine Forskninger Jorden, og navnlig Jordskifterne, (Mineralierne, hvorfor **Jordskiftlære**, **jordskiftlig**, maasse var den korrekteste Benævnelse for Mineralogi, mineralogist), Jordarterne, Jordlagene, Jordskorpen, Jorddannelsen, Jordforandringerne og Jordudviklingen. Ialtsald vilde hine Benævnelser passe aldeles til **Geologien**, **Geognosien** og **Oryktognosien**, af hvilke den førstnævnte vel rettest betegnedes som **Jorddannelselære**, med den fortrinlige Tillægsform **jorddannelig**. En **Minerolog**, **Geolog** bliver en **Jordforsker**, **Jordlærer**, **Jordkyndig**, osv.**)

I nogen Forbindelse med førstnævnte Videnskab staaer **Geografien**, forsaavidt som dels ogsaa denne i en vis Forstand har Jorden til Gjenstand, dels Mineralogien og Geografien ostere gribe ind i hinanden. I visse Betydninger bør derfor uidentivl Geografien paa Dansk benævnes efter Jorden: saaledes navnlig den saakaldte „matematisk Geografi,“ thi denne synes ikke paa nogen mere væssende Maade at kunne betegnes, end som **Jordstilling** eller **Jordstillingslære**, d. e. Læren om Jordens Stilling til Verdensaltet eller Universet; ligeledes bør uidentivl den nu saakaldte „physisk Geografi“ hedde **Jordkundskab** eller **Jordkundskabslære**, eller og, som tidligere har været foreslaaet, **Jordbeskrivelse**, d. e. Kundskab om Jordens eller Jordoverfladens naturlige Beskaffenhed i det Hele taget, eller Beskrivelsen derover. Den „politisk Geografi“ derimod synes at burde benævnes **Landkundskab**, **Landvidenskab**, **Landkyndighed**, d. e. Kundskaben eller Videnskaben om Landene, betragtede som saadanne. Disse Ord ere i fuldstændig Analogi med **Landfort**, der jo netop er det samme som „geografisk Kort“***). Ved Siden af dette Navn var det dog uidentivl rigtigst at optage et andet, hentet fra Jordens eller Jordoverfladens eller Landenes Inddeling, hvilket da maatte være **Jorddeling**, **Jorddelingslære**, eller maasse og **Verdensdeling** (ligesom vi have „Verdensdel“). Alle de anførte Ord give meget bekvemme Tillægsformer: **jordstillelig**, **jordkundskabelig**, **landvidenskabelig**, **landkyndelig**, **landkyndig**, **jorddelelig** eller **verdensdelelig**, der saaledes hver for sig og hver i sin særegne Forbindelse vilde betyde det vi nu med det ene fremmede Ord kalde „geografisk“; i Talemaaden „geografisk Beliggenhed,“ „Bestemmelse,“ „Bredde“ osv., vil Ordet kunne udtrykkes ved **jordstedlig**, der tilkjendegiver Stedet paa Jorden; en „geografisk Mil“ maatte vel hedde en **jorddelelig** eller **Jorddelings-Mil**. Endnu bør omtales det som kaldes **Plantegeografien**, hvilket bekvemt kunde kaldes **Planteudbredningen**, eller **Planternes Jordudbredning**, eller Læren derom.

Søvrigt bemærkes, at det oven foreslaaede **Landkundskab** vil komme i en smuk Mod-

*) Ganste i Analogi med disse Former: dyrartlig, stenartlig, planteartlig, vilde der kunne dannes to ypperlige Former i mundartlig af „Mundart,“ „Dialekt,“ (hvilket sidste neppe har nogen Tillægsform), og søsartlig af Søfart, for „nautisk.“

) Det bør ved denne Lejlighed fremhæves som et af de mest slaaende Exempler paa den oven paapegede besynderlige Tilbøjelighed til at vedblive, uden mindste Nødvendighed, med Brugen af fremmede Ord, hvor fuldkommen ligesaa gode danske findes, at man i Jorddannelselæren endnu bestandig vedbliver at benytte det latinske Formation istedet for det udmærkede gode danske Ord **Dannelse, der i ingen tankelig Henseende staaer det mindste tilbage for det fremmede; **Urdannelse**, **Kridtdannelse**, **Kullstensdannelse** osv., er i enhver Henseende ligesaa betegnende, og ligesaa smukt og bekvemt, som „Formation“, og det kan ikke kaldes andet end en forunderlig Kaprice og en ren Ufsik, at man vedbliver at benytte dette. Vilde man endelig have et særegent Ord til disse Begreber, da vilde ogsaa dette staae til Tjeneste, thi det seer ikke, hvad der skulde være til Hinder for, hertil at benytte Formen **Danning**, saasom „Kridtdanningen,“ „Urdanningen“ osv., men nødvendigt er dette paa ingen Maade.

**) I Forbigaaende bemærkes, at det uidentivl er en Fejl og en Skjodesløshed, naar man ialmindelighed bruger „Landfort“ uforandret, ligesaa vel i Flertallet, som i Enkelttallet. Den flertallige Form bør upaatvivelig være „Landforter“, hvorved dels dette Slags Kort kan skielnes fra andre Kort (Afgangs-, Bist-, Spillefort), der virkelig ere uforandrede i Flertallet, dels Formen kommer til mere at nærme sig til det ældre „Charier“, hvoraf uidentivl netop Ordet er dannet. Men Dret fordrer bestemt denne Form, og dette er det Væsentligste.

sætning til Statskundskab, hvilket Ord vel uden Spørgsmaal burde optages istedetfor Statistisk; hint bliver Kundskab om Landet eller Landene som saadanne, d. e. efter deres naturlige Betskaffenhed, Beliggenhed, Inddeling osv., dette Kundskaben om Landene som Stater betragtede, og deres Betskaffenhed som saadanne. Dette Ord er baade langt simplere og mere betegnende, end det hidtil benyttede, og Formerne, saavel for Hovedordet som for Tillægsordet, der bliver statskundskabelig, tilstrækkelig bekvemme og brugbare.

Physik og Kemi. Det førstnævnte af disse Ord hører vistnok til dem der ere saa vanskelige at overføre paa Dansk paa en aldeles tilfredsstillende Maade, at det synes at grænse til det Umulige, og vi faae vel saaledes fremdeles, idetmindste foreløbig, at b holde det. Dog, ligesom der her allerede paa en Maade have en Overfættelse, som virkelig er optaget ved Siden af det fremmede Ord, om den end ikke just kan siges aldeles at gjøre Hjælp for dette, eller kan ventes at ville fortrænge det, nemlig **Naturvidenskab, Naturlære**, saaledes kunde der vel og angives nogle Ord som i enkelte Forbindelser kunne benyttes, og saaledes noget Mere vindes for Sproget. Saaledes ville vi uden tvivl meget vel kunne undvære det latinske „experimentale“, der sædvanligen tilføjes „Naturlæren“, da vistnok Intet kunde være til Hinder for, at danne og optage Ordet forsøgselig, istedetfor hint. Iøvrigt burde aabenbart det danske Navn for „Physik“ hentes fra Ordene Grundstoffer og Grundkræfter, eller Naturstoffer og Naturkræfter, hvilket vel og er det som ligger til Grund for Overfættelsen „Naturlære“. Men det er Skæde, at disse Ord ikke ere saa bekvemme, at deraf ret brugbare Navne kunne dannes. Dog kunde man maaske danne Ordene Kraftlære og Stoflære, Grundkraftlære og Grundstoflære eller Kraftvidenskab og Stofvidenskab, til idetmindste at bruges ved Siden af det fremmede, hvoraf da kunde afledes Tillægsordene kraftlig og stoflig osv., som maaske vel kunde lade sig benytte; det vilde saaledes uden tvivl i Talemaaderne „physisk umuligt“, „physiske Vanskeligheder“, „physisk Onde“ osv., meget vel kunne gaae an at sætte stoflig istedetfor physisk, hvilket Ord forevrigt har sit Forbillede i Formerne „høflig“, „lislig“. Iøvrigt vilde og særdeles meget være vundet, hvis man af „Naturlære“ kunde danne Tillægsformerne naturlærlig eller naturlærelig, for hvilket (se ovenfor) Intet sees at være til Hinder.

Kemi derimod kan efter Udgiverens Formening gjengives paa en aldeles fyldestgjørende Maade. Er nemlig **Physiken** Læren om Grundstofferne, da er **Kemien** Læren om Grundstoffernes Adskillelse eller Udfættelse, hvilket saaledes synes at vise sig som noget af det ved denne Videnskab mest Karakteristiske. Da nu Ordet **Skilsmisse** antyder en Udfættelse af hvad der i den moralske Verden er mest inderligt forbundet, kunne vi vist være berettigede til, ved en lignende Ordforbindelse at betegne Udfættelserne af det i den physiske eller stoflige Verden mest inderligt forbundne. Det synes saaledes fuldt vel begrundet, at foreslaae Ordet **Skilsvidenskab** og **Skilslære** for Kemien, et Ord der ogsaa vil falde særdeles let i Øret og kan give de fornødne Afledsord; heraf vilde saaledes dannes Ordene **Skilsvidenskabelig**, **Skilslærlig**, **Skilslærelig** og simpelthen **Skilslig** for kemisk, og en **Skilslærer** eller **Skilskyndig** for Kemiker; muligens lod der sig og herfor benytte Formen en **Skilsliger**, i Lighed med det oven foreslaaede „Synsliger“. At det kunde synes noget besynderligt, at tale f. Ex. om „skilslige Forbindelser“, kan vel neppe være nogen alvorlig Indvending, hvor der blot er Spørgsmaal om Dannelsen af et Navn, hvorved naturligvis ikke altid Alt hvad der ligger i Begrebet kan fremstilles i Ordet, efter den gamle Regel: denominatio sit a potiori; i den kemiske **Kunst** idetmindste er vistnok Udfættelsen eller Skilsmisken det Vigtigste, og deraf maa altsaa Ordet kunne dannes.

Endelig komme vi til **Brugsvidenskab** og **brugsvidenskabelig** for **Polyteknik**, **polyteknisk**. Disse Ord synes at være baade saa udtryksfulde og saa bekvemme, at de i enhver Henseende turde anbefales sig selv. Men nogen Forlegenhed opstaaer dog derved, at Ordene ogsaa synes at maatte kunne betegne **Teknologi** og **teknologisk**, for hvilke Begreber det ellers turde være vanskeligt at finde passende Benævnelser. Derfor man hertil kunde benytte Ordene **Kunstbrugslære** og **kunstbrugslig**, vilde Forlegenheden være hævet, og disse to Ord vilde, hvad Betydningen angaaer, endog fuldkomnere udtrykke det græske **Teknologi**, end det blotte **Brugslære**, men derimod ere de i Henseende til Formen vistnok noget tunge og mindre bekvemme end ønskeligt. Imidlertid lade de sig dog vel bruge, ialtsald ved Siden af Formerne **Brugslære**, **brugslærlig** og **brugslærer** ser **Teknolog**, hvilke Former man vel maatte være berettiget til, om end med nogen Vilkaarlighed, at antage til navnlig at betegne de omhandlede Begreber, medens de øvrige Former blive at henvise til det mere almindelige Begreb af **Polyteknik**. Begreberne **Teknik** og **teknisk** maatte uden tvivl oversættes ved **Kunstlære** og **kunstlig**, forsaavidt ikke disse

Begreber skulle antages at falde sammen med „Polyteknik“. Antages saaledes de nysnævnte Former Brugslære, Brugslærer og brugslærelig til at betegne Teknologi osv., men derimod Brugsvidenskab og brugsvidenskabelig for det mere almindelige Polyteknik osv., vilde til dette sidste endvidere være at hense de afledede Former Brugskyndig, Brugskjender; som Tillægsord synes at kunne dannes endvidere en fortrinlig Form i brugelig, i Analogi med flere af de ovenanførte, og man kunde muligens heraf ogsaa danne Formen Brugsliger som Hovedord for Polytekniker, der ellers og naturligtvis vil hedde Brugsstuderende og Brugseraminand, ligesom Kandidaterne Brugskandidater, ganske som de ovenanførte: „Retskandidat“, „Forstkandidat“, „Lægekandidat“ osv., og „Rets-“ osv. Studerende. „Polytekniske Kandidater i Mekanik“ og i „anvendt Naturlære“ eller „mekanisk eller kemisk-polytekniske Kandidater“ kan udtrykkes langt bedre og bekvemere end hidtil, ved „mekaniske eller fysiske Brugskandidater“ eller „Kandidater i mekaniske eller fysiske Brug.“

Endnu skulle omtales et Par andre Ord, som staae i nøjeste Forbindelse med Videnskaberne, og hvorom ligeledes de fleste af Aarbogens Meddelelser dreje sig, nemlig Skole, Universitet og Akademi.

Vi have indtil for ikke længe siden udelukkende kaldt de højere Skoler lærde Skoler, tidligere alene i Modsætning til Borger- og Almueskoler, i den senere Tid ogsaa til Realskoler, hvilke, efter hvad der nu dels er bleven dels tilføjet indført, skulle bringes til et ligesaa højt Trin som hine. Ligesom det vistnok vilde være ønskeligt, at have et dansk Ord for det sidstnævnte Begreb, saaledes kunde der med Høje udsættes Adskilligt paa den forstnævnte Benævnelse; men en Afhjælpning af dennes Ufuldkommenheder turde maaske netop lede til at finde et passende dansk Navn for hint. Benævnelsen den lærde Skole er i dobbelt, maaske tredobbelt, Henseende mindre heldig; thi for det Første er det naturligtvis en stor tankelig (logisk) Fejl, at tillægge Skolen en Benævnelse som egentlig gjælder dem der dannes i Skolen; uagtet dette vel ikke i og for sig er saa væsentligt, ligesom det samme er Tilfældet ogsaa med flere andre Ord, vilde det dog altid være bedst om en saadan Fejl kunde undgaaes. Dernæst er det i Uoverensstemmelse med den indførte Talebrug ved hvilkensemligst andre Skoler, at betegne disse nærmere ved et Tillægsord, hvorimod der altid og uden Undtagelse benyttes en ved Sammensætning med et Hovedord dannet Form, saasom „Borger-skole“, „Almue-skole“, „Fattig-skole“ (ikke den borgerlige, fattige Skole), „Landsby-skole“, „Sogne-skole“, „Kirke-skole“, „Søndags-skole“, „Drenge-skole“, „Gris-skole“, „Aften-skole“, „Realskole“, „Latin-skole“, „Kathedralskole“ osv., og det er vel muligt at netop heri maa søges Grunden til at det gamle „Latin-skole“ endnu ikke ret har ladet sig fortrænge af den nyere Benævnelse, saa at „den lærde Skole“ neppe endnu kan siges at have faaet fuldkommen Indgang i den daglige Tale. Endelig maa det vel og indrømmes, at Skolens Endemaal betegnes paa en mindre fuldkommen Maade, naar det sættes deri, at Disciplene skulle dannes til at blive lærde, thi dette maa vel anses for den Mening som udtrykkes ved „den lærde“ Skole; thi det er naturligtvis kun Forberedelsen til Lærdommen som Skolen kan meddele, ikke Lærdommen selv, der egentlig hører hjemme ved Universitetet. Alle disse Fejl kunde uden tvivl have og Skolens Maal betegnes paa en meget heldigere Maade, hvis vi ved en ubehydelig Kempning forandrede den lærde Skole til Lærdoms-skolen. Dette blev da vel den Skole som har Lærdom til sit Formaal; men uden at dermed var sagt, at Maalet i sin Fuldstændighed skulde naaes i Skolen; hvorimod denne, som i sit Væsen paa det nøjeste forbunden med og forberedende for Lærdommens Højskole, Universitetet, vilde være fuld berettiget til at bære Lærdommens Navn, udtrykt i denne Form. Det gjælder derefter, i Modsætning til Lærdom at finde et Ord der paa en passende Maade kunde betegne det vi hidtil have kaldt Realskolen, hvilket Ord ej alene, foruden at det er latinisk, ligeledes har en Ufuldkommenhed i Formen, derved nemlig at Real er et Tillægsord, der dog bruges i substantivisk Form; men derhos ogsaa i sig selv kun er en højst ufuldkommen Betegnelse; thi real betyder jo ikke andet end virkelig eller positiv, og kan altsaa ligesaa lidet give en klar Forestilling om, hvad Realskolen egentlig er for en Skole, som det indeholder en passende Modsætning til Lærdom eller lærd, der betegner den Realskolerne modsatte Klasse af Skoler. Men spørge vi, hvad da det Reale eller Virkelige og Positive er som karakteriserer denne Slags Skoler, da kan Svaret

vel neppe blive noget andet, end at det er **Kundskab**, d. e. praktisk og i Livet anvendelig Kundskab, Kundskab i de Videnskaber, Sprog eller Færdigheder, som her mest komme i Betragtning, i Modsatning til dem som mere henhøre til LærdomsSkolen og Lærdommen, og dels ved deres Indhold, dels ved den Maade hvorpaa de læres, frembringe en anden Retning og en anden og højere Dannelse af Manden, end den som ved hine kan bevirkes. Hint Reale eller Virkelige er da **Kundskab**, d. e. den blotte praktiske, livsanvendelige Kundskab, i Modsatning til den mere formelle eller dannede, den højere Kundskab, som kaldes **Lærdom**. Det sees da ikke rettere, end at man ej alene paa en ligesaa simpel som passende og træffende Maade vil kunne betegne Realskolen som **Kundskabskolen**, i Modsatning til **LærdomsSkolen**, men at man endog ydermere maatte være aldeles berettiget til, ved Hjælp af de samme Ord at betegne de to store Modsatninger mellem Mandens Dannelse og Skolernes Retning, som i vore Dage have gjort sig gjældende, og som man hidtil har betegnet ved de besynderlige Navne „realistisk“ og „humanistisk“, idet man nemlig kunde kalde hin **Kundskabelig**, denne **lærdommelig**, eller, om man vil, **lærd**, **Dannelse**, **Undervisning** osv. Disse Ord ville ej alene have den Fordel, at være danske ifødetfor latinste, eller rettere af latinste dannede selvskabte Former, men hvad der er endnu mere værd, de ville give en langt klarere og anskueligere Forestilling om det som de skulle betegne.

(Skulde Nogen maasse falde paa at spørge, hvorledes man da skulde betegne Udtrykket „reale Kundskaber eller Videnskaber“, hvilket undertiden høres, da er Svaret efter det Anførte meget simpelt: „reale Kundskaber“ er en Uting; der kan og bør kun være Tale om anvendte eller livsanvendelige (praktiske) Kundskaber, eller Videnskaber i Modsatning til „lærde Kundskaber“ eller „Lærdom“, og Udtrykket „videnskabelige Realskoler eller Kundskabskoler“ bør vist ogsaa rigtigere ombyttes med Udtrykket „højere“.)

Antog man den oven foreslaaede tankerigtigere (mere logiske) og fuldkomnere Benævnelse **LærdomsSkole**, ifødetfor „den lærde“ Skole, turde dette maasse bidrage til at faae Sproget befriet for de gamle Former der have vedligeholdt sig uden nogen sand Betydning: **Kathedralskolen**, men fremfor alt for det højst besynderlige og højst besværlige Ord man har faaet indført for den Kjøbenhavnske Skole: **Metropolitanskolen**, et Ord der, halvt græsk, halvt latin, halvt dansk, er saa vanskeligt at udtale og saa lidet hjemligt i Sproget, at det, skjont indført ad den legale Vej for 30 Aar siden, dog aldrig har kunnet ret vinde Indgang, idet man i daglig Tale idetmindste ligesaa ofte hører „Latin-skolen“ eller „Frue Skole“, som „Metropolitanskolen“, hvorfor ogsaa upaatvivelig dette Ord tidlig eller sildig vil blive fortrængt fra sin usurperede Plads. Det var ogsaa af temmelig lidetbetydende Grunde, at det i sin Tid blev indført.*) For at nemlig Roeskilde Skole kunde vedblive, ligesom tidligere, at føre Navn af Kathedralskole og som saadan faae det lovbestedte større Antal af Beneficiepladser, skulde Kjøbenhavns Skole igjen miste hint Navn, som ved Skoleforbedringen af 1801 var blevet den tillagt, og den skulde da Stadesløsholdes herfor ved hin klangfuldere Titel! hvilken iøvrigt ikke havde nogen Indflydelse paa dens egne Rettigheder i ovennævnte Henseende, der allerede ved Jdn. 7 Novbr. 1809 vare, uagtet Navnet, fastsatte rundeligere end for de andre Kathedralskoler, og som ogsaa efter Titulaturens Forandring vedbleve uforandrede. Det var kun Roeskilde Skole som vandt ved at faae Navnet af Kathedralskole tilbage; men den samme Virkning kunde været opnaaet paa en langt simplere og heldigere Maade, ved en Forandring som dog upaatvivelig, tidligere eller sildigere, maa iværksettes, ved nemlig at ophæve den hele Forskjel mellem Kathedralskoler og andre lærde Skoler i Henseende til Beneficiepladsernes Antal — den eneste Forskjel som finder Sted mellem begge Slags Skoler — og bestemme disse efter et vist Forhold til Disciplenens virkelige Antal til enhver given Tid i hvilken som helst Skole, ifødetfor som nu til et uden Hensyn til den stigende eller aftagende Søgning i Skolen uforandret Antal, der for Kathedralskolerne er fastsat større end for de andre Skoler, fordi deres Søgning antages at være større, uagtet denne i Virkeligheden kan være og er i mangen Kathedralskole mindre end i andre ikkekathedrale Skoler, og i den samme Skole naturligvis til forskjellige Tider kan være højst forskjellig. Skulde endelig den Kjøbenhavnske Skole tillægges en fornemmere Titel, hvorfor kunde man da ikke have valgt det kortere, smukkere og bekvemmere (skjont maasse mindre klangfulde) danske Navn **HovedstadsSkole**? og skulde man ikke endnu være berettiget til ved en simpel Oversættelse at ombytte hint monstrose græsk-latinste Ord med det langt fortrinligere danske? men nægtes kan det rigtignok

*) Se Engelstofts Efterretninger om Kjøbenhavns Universitet osv. S. 355 ff.

ikke, at den danske Benævnelse, netop fordi den er dansk, uidentvis vilde lade det altfor klart fremtræde, hvor lidet passende denne Benævnelsesmaade i sig selv er, hvilket derimod langt bedre skjules under det fremmede Ord. *)

Universitetet er et Ord der ved saa mange Aarhundreders Hævd har rodfæstet sig, ej alene i vort Sprog, men ogsaa i alle andre dannede Sprog, hvor det udelukkende er optaget i samme Betydning, at det vistnok vanskeligen, maaste aldeles ikke lader sig fortrænge, ja mangen En vilde maaste ansee det for et Slags Affektation at forsøge derpaa. Dog — ligesom et saadant Forsøg allerede er fæet, og det ikke ganske uden Held, idet Ordet **Højskole** virkelig efterhaanden har gjort sig gjeldende ved Siden af „Universitetet“, skjønt det ingenlunde egentlig kan gjøre Hyldest for dette — saaledes kommer det herved vel egentlig, ligesom i alle andre Tilfælde, mest an paa, af hvad Beskaffenhed det ny Ord er som man vil foreslaae: er dette tilstrækkeligen heldigt haade i Løse og Form, saa vil det upaatvirelig engang, tidlig eller sildig, skaffe sig selv Indgang, fremsfor, eller ialtsald ved Siden af, det fremmede, og Udg. har derfor troet ikke at burde tilbageholde det nedenstaaende Ord, der forekommer ham at være saadant, at det af flere Hensyn vel kunde fortjene Optagelse, i hvor meget der unægtelig netop i dette Tilfælde kunde tale for, at beholde den brugelige ældgamle Benævnelse. **) Det er vist nok, at Ordet **Universitet** i sig selv er lidet heldigt, og kun skulder sin ældgamle Hævd den Betydning som egentlig ikke hjemles ved Ordets eget Indhold; thi universitas betyder ikke andet end **Alhed**, og Indholdet af eller Gjenstanden for denne „Alhed“ udtrykkes ikke derved paa nogen Maade. Paa Dansk derimod vilde vi netop være istand til at udtrykke dette Indhold aldeles træffende, og ved et Ord der er saa bekvemt som vel kan ønskes. Dette Indhold er nemlig **Lærdom**, og naar vi derfor kaldte Universitetet et **Allardomsfæde**, var vistnok Begrebet fremstillet paa en aldeles udtømmende Maade. Dette Ord kunde vist ogsaa meget vel bruges i denne Form; men vi kunne endnu langt bekvemmere, thi man maatte vist være berettiget til af „Allardom“ at danne Formen **Allardomme**, paa samme Maade som vi have Formerne „Hertugdømme“, „Kongedømme“, „Kejserdømme“, „Herredømme“, „Bispedømme“ o. fl. a. „Universitetet“ blev saaledes **Allardomsfædet** eller **Allardømmet**, Ord der uidentvis maa erkjendes at være haade langt mere udtryksfulde og i Formen idetmindste ligesaa bekvemme og vellydende, som det latinske. Dette Ord har og den Fordel, at det kan give et Tillægsord, hvilket vi ved „Universitetet“ have savnet, idet vi have maattet behjælpe os med „akademisk“ af „Akademi“; men af **Allardomme** vil kunne dannes et godt Tillægsord i allardommelig (ganske som legemlig af Legeme), hvorimod Formen **allardommelig** neppe vilde være tiltalende eller tilstrækkelig bekvem, ogsaa blot af den Grund, at Tonen maatte være at fordele mellem første og anden Stavelse. Iøvrigt vilde naturligvis i mange Tilfælde Hovedordet i Gæfformen kunne træde istedetfor Tillægsordet, saasom „Allardoms-Borgerbrev“, „Allardoms-Fest“, „Allardomsstudier“ osv. ***)

Af **Allardomme** vilde kunne dannes et meget bekvemt Ord for **Konfitorium** i **Allardomsraadet**. Og ligeledes vilde, naar vi optog **Allardomme** og **Lærdomsfæde**,

*) Denne Bemærkning finder Anvendelse ogsaa ved mange andre Lejligheder. Meget ofte lader et fremmed Ord sig ikke paa nogen Maade oversætte paa Dansk, uagtet der fra Ordets Side i sig selv, enten i Henseende til Vælsk eller Udtryk, ikke kunde være det mindste til Hinder; men naar den hele Benævnelsesmaade fra først af egentlig er interessende eller forsker, fremtræder dette naturligvis i den danske Dragt saa tydeligt, at man er nødt til at beholde det fremmede Ord, med mindre det kan lykkes ad en ganske anden Vej eller Løsegang at finde en heldigere Kombination.

**) Muligen kunde den nylig gjorte Bemærkning til en vis Grad finde Anvendelse ogsaa i nærværende Tilfælde.

***) Vi have en Mængde Sammensætninger af samme Slags, nemlig med al og et andet Ord, og der synes endog at vise sig en vis Tendens at Sproget til at danne flere lignende. Vi have saaledes **Almagt**, **almægtig**, **Alvisdom**, **alvis**, **Algodhed**, **algod**, **Alvidenbed**, **alvidende**, **alfeende**, **alraadende**, **allesjets**, **allesjedsnærverende**, **aldeles**, **alid**, **alstille**, **alting** og nu **Alting** (paa Island), **alsidig**, **alfare**, **Alfarvej**, **almindelig**, **Almindelighed**, **Alminding**, **Almenbed**, **almen**, **almengyldig**, **almennyttig**, **Almenvel**, **Almue**, **alene**, **alssammen**, **alstens** o. fl.; den omtalte Tendens synes især at vise sig i saadanne Former som **Alfader**, **Alberren**, **Alshyeren**, **Almaturen**, **Alverden**, **Almantsens** osv. Det anførte Ord, saavel som de oven foreslaaede „Almaaling“ og „Alregning“ synes saaledes ogsaa fra denne Side betragtet at have tilstrækkelig Berettigelse.

den nu saakaldte „Direktion for Universitetet og de lærde Skoler“ kunne betegnes paa en langt bekvemmere og mere træffende Maade end hidtil, ved **Overlærdomsbestyrelsen**, der saaledes med et eneste Ord vilde udtrykke hele Direktionens Virkefærd *).

Nævnt Professor for Universitetets Lærere kunde uden tvivl med største Fordel ombyttes med den fortræffelige Benævnelse som brugtes i Stiftelsens første Læder, nemlig **Læsemester**. Og hvorfor skulde vi ikke kunne optage dette Ord igjen, der er ligesaa udtryksfuldt, som i fuldeste Overensstemmelse med det danske Sprogs Aand, og aldeles analogt med en Mængde andre lignende Ord, der netop i vore Dage bruges til at betegne just meget betydende Embedsstillinger? Naar vi have Forstimester, Jægermester, Hofbygmester, Overhofmester, naar vi have Politimester, Borgemester, Ritimester, Postmester o. fl., hvorfor skulde vi da ikke kunde have **Læsemester** for en Professor og vel og **Skolemester** for en Rektor?

Ligesaaavelsom Universitetet, vil ogsaa **Kommunitetet** kunne oversættes, og paa en om muligt endnu heldigere Maade. Dette Ord vilde egentlig hedde paa Dansk „**Sællestabet**“; dette kunde nu vistnok ikke bruges; men derimod vil, saavidt skjønnes, Intet være til Hinder for at betegne Kommunitetet som **Sællestiftet**, idet her **Stift** naturligvis er **Stiftelse**; dette Ord bruges netop saaledes i „**Vallø Stift**“, og vi maa da vel og være fuldkommen berettigede til at bruge det i **Sællestift**, et Ord der i Lethed og Bekvemhed ikke giver det Fremmede det allermindeste efter, men i Udtrykket staaer langt over det.

*) Det kan dog naturligvis ikke være Udgiverens Mening, at dette Ord skulde kunne bruges som egentlig Titel for Kollegiet, paa samme Maade som **Direktionen** eller f. Ex. **Kancelliet** eller **Rentekammeret**, men ogsaa en saadan Titel var meget let at finde. Efter Udgs Mening burde samtlige kongelige Kollegier, som de øverste og umiddelbare Regjeringsorganer, betegnes (isædelfor med den nuværende brogede og bifare Mangfoldighed, idet fast hvert Kollegium har sin forskjellige Betegnelse: Kancelli, Kammer, Direktion, Deputation, Kollegium, Departement, snart Dansk, snart Latin, snart fransk) med den ene fælles Benævnelse **Over-Regjeringsraad**, med Tilføjeelse af det Slags Sager som derunder henbører: vi fik saaledes „**Overregjeringsraadet**“ for Juslits-, Kirke- og Skolefager, for Skatte-, Vej- og Forskager, for Told- og Handelsfager osv., eller og med en kortere og mere til daglig Tale hørende Betegnelse: det kongelige **Over-Juslitsraad** (eller **Over-Juslits-** og **Kirke- og Skoleraad**), **Overstatteraad**, **Overfinansraad**, **Overstatsgjeldsraad**, **Overtold- og Handelsraad**, **Overpostraad**, **Overlærtomsraad**, **Overkrigsraad**, **Overfokrigsraad**, **Overgesantskabsraad** eller **Overlegationsraad**. Ethvert Medlem af et **Overregjeringsraad** vilde da naturligvis blive at benævne en **Overregjeringsraad**, men ligesaa naturligt kunde han nærmere betegnes enten efter den nysnævnte nærmere Betegnelse af vedkommende **Overregjeringsraad** selv, eller endog efter det enkelte Departement i samme som han netop forestod, saasom **Overjuslitsraad**, **Overkirkeraad**, **Overstatteraad**, **Overforstraad**, **Overlærdomsraad**, **Overfinansraad** osv. Vi slip saaledes ganske for det fremmede Ord **Deputeret**, idet de her foreslaaede Embedsbenævnelser vilde være tilstrækkelig betegnende til at gjøre dette Ord aldeles overflødig, hvilket iøvrigt og kunde afsøses ved det allerede nu brugelige **Medlem**, som en mere almindelig Benævnelse. I Forbindelse hermed vilde det uventvill og ogsaa fra Sprogets Side være at anbefale, efter den i Hertugdømmerne brugelige Maade at benævne de Tilforordnede i Netterne som **Raader**, isædelfor som **Udsæsende**; under denne Forudsætning vilde da en **Højesteretsraad** komme til at staae aldeles ved Siden af en **Overregjeringsraad**, begge som **Embedsbenævnelser**. Tankte man sig fremdeles et kongeligt **Statsraad**, eller om man vil **Gehejmestatsraad**, tilset over de kongelige Kollegier, da maatte det vel falde af sig selv, at ethvert Medlem af **Statsraadet**, der naturligvis, forsaavidt han ikke var **Minister**, blev at benævne en **Statsraad**, maatte i Rangen staae over en **Overregjeringsraad** og vel omtrent i denne Henseende staae i Klasse med en **Konferentsraad**; men man kunde maasse indføre en Forskjel mellem en **Statsraad** og en **Overstatteraad**, saaledes at sidstnævnte medførte Prædikatet af **Excellence** (ganske som **Kammerherre**, **Overkammerherre**, **Hofmarskalk**, **Overhofmarskalk** o. fl.) Ligesom ifølge det Anførte Benævnelserne **Overregjeringsraad** (og **Højesteretsraad**) og **Statsraad** vilde, som **Embedsbenævnelser**, svare til hvad vi nu kalde **Statsraad** og **Konferentsraad**, saaledes var Intet lettere, end aldeles at umbære de to sidstnævnte fremmede og hel besynderlige Ord, som blotte Titler. Dersom man nemlig optog igjen det gamle **Rigsraad**, som en blot Titel, der spæredes til det vi nu kalde titular „**Statsraad**“, kunde man deraf danne **Benævnelserne Overrigsraad**, svarende til **Konferentsraad** og maasse og **Gehejmeregisraad**, der altid vilde være bekvemmere end „**Geheimkonferentsraad**“, hvilket heller aldrig høres i daglig Tale; men iøvrigt var det vel heldigere ogsaa ganske at stille sig ved dette tykke „**Geheime**“, da vi meget godt kunde behjælpe os med det oven anførte **Overstatteraad**, der og gjerne kunde benyttes som blot Titel. Det skjønnes ikke rettere, end at de her foreslaaede **Benævnelser**, saavel for **Regjeringskollegierne** selv, som for deres Medlemmer og øvrige Rangspersoner, vilde fra Sprogets Side i enhver Henseende være langt at foretrække for det hidtil gangse System. De anførte **Benævnelser** vilde idetmindste staae langt mere Indhold og Betydning, end de nu brugelige Titler.

Ordet *Akademi* endelig behøver neppe at oversættes paa Dansk, thi uidentivt have vi allerede en fuldfærdig og saa godt som indført Benævnelse for dette Ord i *Lærestalt*, som virkelig bruges, dels i „den polytekniske L.“, der vel med Høje maa kunne kaldes et *Akademi*, dels i „den Sorøske Lærestalt“, hvilket ogsaa høres, og ligesaa godt kunde man vist sige „*Kunstlærestalt*“, „*Kadetlærestalt*“, „*Landvæsenlærestalt*“ eller „*landhusholdelig Lærestalt*“ osv. Ordet er saa let og, om man saa maa sige, i Udtalen sammensmeltende, at det synes at fortjene al Anbefaling, især da der synes at vise sig en Tendens i Sproget til at optage det. Det kan ogsaa give et ret behøvet Tillægsord i *Lærestaltlig*. I Righed hermed maatte en *Dannelsesanstalt* kunne træde istedetfor Ordet *Seminarium*; „*Pastoralseminariet*“ blev da: „den præstelige, geistlige *Dannelsesanstalt*“, „*Skolelærer-, pædagogisk Seminarium*“: „*Dannelsesanstalt for Skolelærere, Skolemænd, Ungdomsledere*“, eller „*ungdomsledelig Dannelsesanstalt*“ osv.